

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ
УКРАЇНИ**
КАФЕДРА СПОРТИВНИХ ЄДИНОБОРСТВ ТА СИЛОВИХ ВИДІВ СПОРТУ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра
за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт,
освітньою програмою «Система підготовки спортсменів у спортивних
єдиноборствах»

на тему: **«АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ
СПОРТИВНОЇ МІГРАЦІЇ БОРЦІВ»**

Налбандян Карен Георгійович
здобувача вищої освіти
другого (магістерського) рівня

Науковий керівник: Латишев М.В.,
к.фіз.вих., доцент

Рецензент: к.пед.н., доцент Булгакова Т.М.,
зав. кафедрою психології та педагогіки

Рекомендовано до захисту на засіданні
кафедри (протокол № 5 від 21.11.2025 р.)

Завідувач кафедри: Олешко В.Г.,
доктор наук з фізичного виховання та спорту,
професор

(підпис)

Київ - 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ЗМАГАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ БОРЦІВ У КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ	6
1.1. Характеристика етапів підготовки борців	6
1.2. Особливості змагальної діяльності борців на світовому рівні	17
1.3. Особливості міжнародної міграції спортсменів	23
1.4. Сучасні тенденції у спортивній міграції борців.....	30
Висновки до першого розділу.....	33
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	36
2.1. Методи дослідження.....	36
2.2. Організація дослідження.....	38
РОЗДІЛ 3 ВПЛИВ СПОРТИВНОЇ МІГРАЦІЇ НА КАР'ЄРУ БОРЦІВ	39
3.1. Спортивна міграція у боротьбі	40
3.2. Аналіз виступів спортсменів-мігрантів на ранніх етапах підготовки	49
3.3. Вплив зміни громадянства на результативність борців	54
Висновки до розділу 3.....	56
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	61

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасний світ характеризується динамічними соціальними та економічними змінами, що впливають на всі сфери суспільного життя, зокрема й на спорт. Глобалізація суттєво трансформує професійний спорт, сприяючи розширенню міжнародної співпраці, зміні традиційних центрів спортивного розвитку та активізації міждержавних міграційних процесів серед спортсменів. Одним із найяскравіших проявів цього явища є зростаюча спортивна міграція, яка впливає на кар'єрні траєкторії атлетів, рівень змагальності у міжнародному спорті та спортивну політику окремих держав [18, 30, 43].

У боротьбі як олімпійському виді спорту міграція спортсменів набуває особливої актуальності. Вона дозволяє атлетам знаходити кращі умови для підготовки, розширювати можливості участі в престижних змаганнях та досягати вищих спортивних результатів. При цьому міграція борців має свої особливості, які залежать від стилю боротьби, вікової категорії спортсменів та рівня розвитку цього виду спорту в окремих країнах [12, 25, 47].

Важливу роль у процесах спортивної міграції відіграють економічні та соціальні чинники. Країни з високим рівнем спортивної інфраструктури та фінансової підтримки приваблюють перспективних спортсменів, створюючи умови для їхнього професійного зростання. Водночас для держав-реципієнтів залучення спортсменів-мігрантів є інструментом підвищення конкурентоспроможності на міжнародній арені. Отже, міжнародна спортивна міграція відіграє важливу роль не лише у розвитку професійного спорту, а й у формуванні міжкультурного діалогу, сприяючи обміну досвідом, інтеграції спортсменів у нові спортивні системи та підвищенню рівня конкурентної боротьби на міжнародній арені [5, 17, 44].

Значення цього явища у сучасному світі важко переоцінити. Міграція спортсменів не лише змінює спортивні ландшафти окремих країн, але й впливає на стратегії підготовки, адаптацію атлетів у нових середовищах та їхні

результати на міжнародній арені. Успішні виступи натуралізованих борців можуть стати індикатором ефективності міграційних процесів у спорті, змінюючи динаміку світової боротьби та визначаючи нові тенденції розвитку цього виду спорту. Саме ці аспекти зумовлюють актуальність даного дослідження.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційну роботу виконано відповідно до кафедральної теми НДР. Тема 2.6 «Науково-методичний супровід тренувальної та змагальної діяльності кваліфікованих спортсменів у єдиноборствах та силових видах спорту».

Мета дослідження – проаналізувати сучасні тенденції спортивної міграції борців та її вплив на їхню змагальну діяльність.

Завдання дослідження :

1. Провести аналіз науково-методичної літератури та джерел Інтернет з теми дослідження.
2. Проаналізувати сучасні тенденції міжнародної міграції спортсменів-борців.
3. Оцінити досягнення борців на ранніх етапах кар'єри.
4. Проаналізувати результативності борців до та після зміни громадянства.

Об'єкт дослідження: процес спортивної міграції борців.

Предмет дослідження: вплив міжнародної міграції на змагальну діяльність борців.

Методи дослідження:

- аналіз та узагальнення науково-методичних літературних джерел та джерел мережі інтернет;
- аналіз результатів виступів борців;
- методи математичної статистики.

Наукова новизна дослідження полягає у виявленні ключових закономірностей спортивної міграції борців у різних стилях, визначенні специфіки зміни громадянства в залежності від віку та етапу спортивної

кар'єри, а також у проведеному комплексному аналізі результативності спортсменів до та після зміни спортивного громадянства.

Практична значущість роботи полягає у формуванні науково обґрунтованих даних щодо особливостей міграційних процесів у боротьбі, що можуть бути використані тренерами, спортивними федераціями та організаціями для оптимізації підготовки та адаптації спортсменів-мігрантів. Дослідження також надає інформацію про вплив зміни громадянства на міжнародні виступи борців, що може бути корисним при розробці стратегій спортивного розвитку на національному та міжнародному рівнях.

Структура магістерської роботи складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних літературних джерел. Загальна кількість джерел склала 52, з них 15 іноземних. Робота містить 4 таблиці та 8 рисунків.

РОЗДІЛ 1. ЗМАГАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ БОРЦІВ У КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ

1.1. Характеристика етапів підготовки борців

Методологія підготовки борців. Методична система підготовки спортсменів, які досягають високих результатів у боротьбі, включає комплекс взаємопов'язаних елементів, серед яких особливе значення мають структура тренувального процесу, оптимізація змагальних і тренувальних навантажень, організаційні аспекти підготовки, створення належних умов для розвитку спортсмена, а також контроль фізичного стану та оцінка ефективності тренувальних програм.

Багаторічна підготовка борців є тривалим процесом, що зазвичай охоплює період від 10 до 15 років. Вона складається з кількох послідовних етапів, кожен із яких має свою специфіку та визначені завдання. До таких етапів належать початкова підготовка, період спеціалізації, поглиблене тренування, спортивне вдосконалення та досягнення вищої спортивної майстерності. Для кожного з них встановлюються конкретні цілі, які залежать від віку спортсменів, їхнього рівня фізичної та технічної підготовленості, досвіду змагальної діяльності, а також особливостей обраного стилю боротьби. Важливим фактором є індивідуалізація тренувального процесу, що передбачає коригування навантажень і методів підготовки з урахуванням особистісних характеристик борця. Крім того, ефективна система підготовки неможлива без систематичного моніторингу результатів та внесення коригувань у тренувальні програми відповідно до змін у фізичному та психологічному стані спортсмена [1, 19, 37].

Початковий етап підготовки є фундаментальною основою для подальшого спортивного розвитку борців. Його головною метою є залучення дітей до занять фізичною культурою та спортом, формування у них сталого інтересу до систематичних тренувань з боротьби, а також сприяння

гармонійному фізичному розвитку. У цей період особлива увага приділяється зміцненню здоров'я дітей і підлітків, покращенню їхньої фізичної підготовленості та вихованню базових рухових якостей, які є ключовими для успішного оволодіння технікою боротьби [31, 41].

На цьому етапі тренувальний процес спрямований на освоєння основ техніки виконання фізичних вправ, що необхідні для ефективного ведення єдиноборства. Важливим завданням є розвиток різнобічної фізичної підготовленості, що досягається шляхом використання різних видів фізичних вправ, зокрема загальнорозвивальних, координаційних та силових. Також здійснюється первинний відбір перспективних спортсменів, визначаються їхні природні задатки та здібності, що дозволяє сформувати навчальні групи з урахуванням індивідуальних особливостей дітей.

Цей етап включає два підетапи: початкову спортивну спеціалізацію, що триває перші один-два роки навчання, та поглиблену спортивну спеціалізацію, яка охоплює третій-четвертий рік підготовки. Важливо відзначити, що на даному рівні формуються не лише фізичні й технічні навички, але й дисципліна, психологічна стійкість та здатність до систематичної роботи, що є необхідними характеристиками для подальшого вдосконалення в спорті [33, 41, 45].

Етап початкової спортивної спеціалізації є важливим етапом відбору та формування майбутніх спортсменів. Він передбачає конкурсний відбір серед дітей, які мають задовільний стан здоров'я та пройшли початковий рік підготовки. Для зарахування на цей рівень необхідно успішно скласти нормативи з загальнофізичної та спеціальної підготовки, що дозволяє відібрати найбільш перспективних спортсменів. Успішність навчання на даному етапі оцінюється за виконанням контрольних-перекладних нормативів, що включають фізичну та технічну підготовленість, а також перші тактичні навички в боротьбі.

Важливим компонентом цього періоду є набуття змагального досвіду, який формується через участь у змаганнях різного рівня. Юні борці мають

змогу перевірити свої навички в реальних умовах суперництва, що сприяє їхньому психологічному загартуванню та адаптації до змагального середовища. Крім того, навчально-тренувальний процес включає різнобічну багатоборну підготовку, що дозволяє комплексно розвивати фізичні якості, необхідні для подальшого спортивного зростання [1, 41, 45].

Мета цього етапу полягає у створенні фундаменту для майбутнього підвищення спортивної майстерності. Основні завдання передбачають розвиток спеціальних фізичних якостей, вдосконалення функціональної підготовленості, а також поступове збільшення тренувальних навантажень відповідно до вікових можливостей спортсменів. Саме на цьому етапі закладаються ключові принципи тренувального процесу, які визначають подальшу ефективність підготовки борця.

Етап спортивного вдосконалення охоплює борців, які досягли рівня кандидата у майстри спорту та продемонстрували стійке зростання результатів у змагальній діяльності. Перехід на наступний рівень підготовки можливий лише за умови позитивної динаміки спортивних показників, що свідчить про ефективність тренувального процесу та готовність спортсмена до підвищених вимог [19, 35].

Основною метою цього етапу є подальше підвищення спортивної майстерності шляхом удосконалення загальної та спеціальної підготовленості до рівня збірних команд країни. Спортсмени освоюють більш складну техніку та тактику боротьби, концентруючись на розвитку власного унікального стилю та формуванні «коронних» прийомів. Також значна увага приділяється підвищенню стабільності та надійності виступів на змаганнях, що є ключовим фактором успішної кар'єри у професійному спорті [35].

Тренувальний процес на цьому рівні здійснюється за індивідуальними планами та передбачає централізовані навчально-тренувальні збори, що дозволяють борцям працювати в оптимальних умовах під керівництвом висококваліфікованих тренерів. Підготовка включає вдосконалення

фізичних, техніко-тактичних, психологічних та теоретичних аспектів, що забезпечує комплексний розвиток спортсмена. Використання сучасних методів і технологій у навчально-тренувальному процесі є необхідною умовою для досягнення високих результатів та подальшого просування спортсмена на міжнародному рівні [16, 41, 46].

Методологічною основою для створення ефективних моделей протиборства в спортивній боротьбі є розуміння того, що змагальна діяльність та підготовка до неї перебувають у тісному взаємозв'язку, утворюючи діалектичну єдність та взаємозалежність. Ці два процеси є нерозривними складовими спортивного вдосконалення, а їх взаємодія є важливою умовою для досягнення високих результатів у боротьбі. Запропонована модель дозволяє, по-перше, здійснити аналіз особливостей майбутніх змагань і сформувати програму підготовки, яка відповідатиме конкретним вимогам турніру та рівню суперників. По-друге, така система дозволяє визначити, яка інформація про суперників та умови змагань буде найбільш корисною для спортсменів і як її можна ефективно застосувати під час тренувального процесу. Врахування цих аспектів не тільки сприяє підвищенню індивідуальної майстерності борця, але й забезпечує стратегічну підготовку команди загалом, що є важливим фактором успішного виступу на міжнародному рівні [36].

Модель спортивного протиборства у спортивній боротьбі повинна враховувати низку ключових аспектів, що визначають ефективність виступів борця високого рівня. Спортсмен повинен мати широкий арсенал техніко-тактичних дій, що включає як атакувальні, так і контратакувальні прийоми, забезпечуючи набір не менше 6–8 балів у сутичці. Важливим елементом є виконання кидків з великою амплітудою, що дає змогу не тільки отримати перевагу в рахунку, але й психологічно впливати на суперника. Крім того, борець має вміти ефективно утримувати опонента у небезпечному положенні та завершувати поєдинок достроково, використовуючи техніку утримання на лопатках [17, 41, 46].

Опанування стандартних ситуацій є ще одним критерієм високого рівня підготовленості. Спортсмен повинен володіти прийомами, що використовуються при захопленні ноги, тулуба ззаду, а також ефективно боротися у партері. Також важливим аспектом є навички ведення боротьби у скресному захопленні та здатність до ефективного тиску на суперника, включаючи вміння виштовхувати його за межі килима. Окрім цього, підготовка має включати стратегії запобігання атакам опонента, нейтралізацію його дій шляхом маневрування та сковування рухів.

Фізична підготовка спортсмена повинна забезпечувати стабільну продуктивність протягом усього поєдинку, дозволяючи проводити результативні прийоми як на початку, так і в кінці сутички, навіть за умов значного стомлення. Важливою характеристикою є здатність атакувати з інтервалом 15–25 секунд, що сприяє збереженню темпу боротьби та нав'язуванню власного стилю ведення поєдинку. Крім фізичних та технічних навичок, вирішальне значення має тактична майстерність, що дозволяє борцю реалізовувати свої найсильніші технічні дії незалежно від рівня суперника [1, 19, 39].

Ефективність ведення боротьби також залежить від контролю простору на килимі. Спортсмен має вміти постійно змінювати позиції, використовувати різні варіанти захоплень – на кистях, руках, спереду, збоку, знизу – та адаптуватися до змін ситуації в сутичці. Тактична підготовка передбачає використання активного маневрування, сковування рухів суперника через грамотні захоплення та вміння стратегічно закріплювати перевагу в рахунку.

Окрему роль відіграє швидкість та точність прийняття рішень під час поєдинку. Спортсмен повинен оперативно оцінювати ситуацію, аналізувати розташування стоп, зміщення центру ваги та визначати оптимальний момент для проведення атаки. Крім того, реалізація стратегії перемоги передбачає здатність адаптувати тактику залежно від рівня суперника: у поєдинках із слабшими борцями необхідно прагнути до чистої технічної перемоги або

дострокової перемоги на туше, а у сутичках із сильними опонентами – досягати переваги в рахунку, використовуючи тактичну гнучкість [1, 14, 41].

Важливим компонентом моделі спортивного протиборства є психологічна стійкість. Вміння зберігати максимальну концентрацію та демонструвати свої найкращі здібності в екстремальних умовах визначає здатність борця досягати високих результатів на міжнародній арені. Поєднання цих факторів формує успішну модель ведення спортивної боротьби, що дозволяє борцю ефективно змагатися [3, 7].

Аналіз змагальної діяльності найсильніших борців свідчить, що майстерність спортсмена визначається його здатністю вести поєдинки у високому темпі, ефективно утримувати завойовану перевагу та створювати видимість активної боротьби, що є важливим тактичним елементом. Ці аспекти необхідно враховувати при побудові програми багаторічної підготовки спортсменів, оскільки вони безпосередньо впливають на результативність виступів на змаганнях найвищого рівня [14, 24].

Науково-методичне супроводження підготовки кваліфікованих борців відіграє ключову роль на всіх етапах підготовки. Його основним завданням є контроль за рівнем фізичної, техніко-тактичної, психологічної та функціональної готовності спортсменів, що дозволяє своєчасно коригувати тренувальний процес і забезпечувати поступальний розвиток борців.

Необхідність моніторингу різних аспектів підготовленості та функціонального стану спортсменів на різних етапах багаторічної підготовки є очевидною у сучасному спорті. Завдяки розвитку цифрових та комп'ютерних технологій отримання інформації про стан борця значно прискорилося. Однак проблема ефективного використання цих даних для оптимізації, корекції та управління тренувальним процесом залишається актуальною [22].

Основним викликом у цьому контексті є необхідність уточнення якісних і кількісних критеріїв функціонального стану спортсмена, які є критично важливими для досягнення високих результатів. В умовах

сучасного спорту виникає потреба у розробці більш гнучких і адаптивних методів оцінки, що дозволять тренерам та фахівцям з фізичної підготовки оперативно приймати рішення щодо корекції навантажень, відновлення та загальної стратегії підготовки борця до змагань.

Одним із ключових методологічних підходів до побудови тренувального процесу є теорія адаптації живих систем. Вона стала основою для формування наукових принципів тренувального навантаження, зокрема у визначенні об'єктивних кількісних критеріїв обсягу максимального тренувального навантаження в річному циклі підготовки спортсменів [39, 41].

У межах теорії функціональних систем експериментально доведено, що поточний адаптаційний потенціал спортсмена під впливом адекватних тренувальних стимулів може переходити на новий, більш якісний і відносно стійкий рівень функціонування організму. Цей процес ґрунтується на ємності адаптаційного резерву – здатності організму до підвищення або зміни своїх функцій під впливом зовнішніх факторів.

Ефективна реалізація адаптаційного резерву значною мірою залежить від точного дозування тренувальних впливів, зокрема сили, обсягу та тривалості навантажень. Саме правильне балансування цих факторів дає змогу досягати високих спортивних результатів без ризику перетренованості або функціонального виснаження організму спортсмена [5, 39].

Зростаючі вимоги до спортивних досягнень на сучасному етапі розвитку спорту зумовили значне збільшення вимог до різнобічної підготовки атлетів. Оскільки межа допустимих фізичних навантажень уже практично досягнута, подальше зростання спортивних результатів дослідники та практики пов'язують насамперед із використанням потенціалу індивідуалізації тренувального процесу [19].

Це передбачає необхідність розробки науково обґрунтованих рекомендацій щодо регулювання тренувальних і відновлювальних навантажень, адаптованих до специфіки виду спорту, етапів багаторічної

підготовки, річного циклу спортивних змін та інших аспектів, що відповідають вимогам сучасного спорту.

Однак у спортивній боротьбі багато питань, пов'язаних із індивідуалізацією підготовки, залишаються недостатньо дослідженими. Вони потребують подальшого уточнення, отримання додаткових експериментальних даних та теоретичного обґрунтування ефективності застосування на етапі вдосконалення спортивної майстерності. Це відкриває перспективи для нових досліджень, спрямованих на вдосконалення системи підготовки борців і підвищення їхньої конкурентоспроможності на міжнародному рівні [21, 35].

Дослідження фахівців [16, 17, 32] підтверджують, що успіх у сучасних поєдинках значною мірою визначається техніко-тактичною майстерністю борця. Важливим елементом є наявність стартових прийомів, тобто готовність виконати атаку з перших секунд сутички, що дозволяє захопити ініціативу та нав'язати супернику власний стиль боротьби. Не менш важливим є вміння розвинути успіх, вести активну боротьбу, закріплювати досягнуту перевагу, а за необхідності створювати видимість активних дій, атакуючи та контратакуючи навіть на тлі втоми. Постійна загроза атакою також є ключовим чинником, оскільки збільшення кількості атакувальних спроб, поєднання хибних і реальних атак дозволяє не лише виснажити суперника, а й виграти час для короткочасного відпочинку та змінити темп поєдинку. Важливим аспектом є також прагнення провести прийом після входу в захоплення, оскільки відмова від активних дій у цей момент може розцінюватися суддями як пасивність. Ще одним визначальним елементом є активний захист, який дозволяє борцю швидко переходити до атаки та використовувати сприятливі динамічні ситуації для контратак, особливо у моменти невдалих дій суперника [1, 16, 17]. Сукупність цих чинників визначає ефективність борця та його здатність досягати високих результатів у змагальній діяльності.

При розробці тренувальних завдань та методики їх застосування у підготовці борців важливо враховувати ряд принципів, які забезпечують ефективність тренувального процесу [1, 15, 37]. Одним із ключових аспектів є поступове підвищення опору суперника, що сприяє адаптації борця до складніших змагальних умов. Водночас необхідно скорочувати час відпочинку між вправами та підвищувати інтенсивність фізіологічного навантаження, що допомагає розвивати витривалість і швидкість реакцій. Ускладнення вихідних та проміжних взаємоположень борців дозволяє покращити контроль над ситуацією та відпрацювати нестандартні прийоми.

Тактична підготовка повинна включати використання різноманітних комбінацій і динамічних ситуацій, що дозволяє борцю ефективно адаптуватися до змін у поєдинку. Важливим є також підбір партнерів з різними індивідуальними особливостями, що розширює тактичний арсенал та навчає працювати з різними стилями боротьби. Варіативність способів виведення суперника з рівноваги, точність виконання захоплення, контроль рівня напруги та розслаблення м'язів є необхідними умовами для підвищення ефективності техніко-тактичних дій. Крім того, актуалізація рухових завдань сприяє розвитку швидкості, координації та сили борця [11].

Не менш важливим є формування образного сприйняття поєдинку, що дозволяє борцю швидко орієнтуватися у ситуаціях і прогнозувати дії суперника. Ситуаційне мислення та здатність до стратегічного аналізу допомагають приймати правильні рішення в умовах високої динаміки, що є визначальним фактором успіху у сучасній боротьбі [14, 16].

Розробка тренувальних завдань з урахуванням зазначених принципів включає низку вправ, спрямованих на поліпшення техніки та тактики боротьби. Серед таких завдань можна виокремити активне тіснення суперника, що змушує його переходити до пасивного захисту. Важливе значення мають вправи, які передбачають виконання результативних дій поблизу краю килима, прагнення до того, щоб розвернути суперника спиною до краю та утримати його в такому положенні. Активна боротьба також

включає техніки виведення суперника з рівноваги за допомогою швунгів, ривків та поштовхів. Крім того, необхідно вміти швидко розпочати боротьбу як у стійці, так і в партері, зокрема по сигналу тренера. Важливими є також вправи, що сприяють розвитку здатності виходити вгору з положення нижнього в партері, а також активний захист за допомогою блоків, упорів та пересування [3, 16, 41].

Дослідження показали, що зниження тренуваності найчастіше пов'язане з погіршенням функціонального стану центральної нервової системи та нервово-м'язового апарату. Це також призводить до зниження працездатності серцево-судинної системи та загальної фізичної готовності спортсмена. У зв'язку з цим, в методиці тренування виникає необхідність більш широкого використання вправ, спрямованих на вдосконалення координаційних здібностей. Це є важливою умовою для розвитку просторово-часової орієнтації. Вправи, що включають швидкі рухи головою в різні сторони, обертальні рухи тіла (як з відкритими, так і закритими очима), вправи на батуті та інші елементи, сприяють розвитку загальної та спеціальної координації. Вони можуть включати перевороти, перекиди, акробатичні вправи, ходьбу на руках, підйоми, виконання сальто різних типів та виконання коронних прийомів із різних захоплень, зокрема з високою швидкістю, характерною для змагань [3, 5, 17].

Це дозволить, з одного боку, підвищити стійкість аналізаторних систем, що, своєю чергою, сприятиме покращенню стану центральної нервової системи та її функціональних можливостей, а також збільшенню фізичної працездатності. З іншого боку, виконання таких вправ, що одночасно сприяють розвитку інших фізичних якостей, дозволить значно підвищити ще не вичерпані резерви координаційних можливостей, що є важливим для підвищення ефективності техніко-тактичних дій під час сутичок у змаганнях, зокрема для рівня аеробної підготовленості м'язів і окисних м'язових волокон.

Спеціальна психічна підготовка охоплює методи і засоби, спрямовані на корекцію психічного стану спортсмена, вдосконалення його характеру, розвиток спеціальних здібностей та оптимізацію психологічного стану. Ці методи об'єднуються в структуру, яку називають "психологічною підготовкою". Вона поділяється на загальну та спеціальну. Загальна психологічна підготовка використовується в щоденному тренувальному процесі і орієнтована на вирішення таких завдань, як удосконалення мотивації до тренувань, формування позитивного ставлення до тренувального процесу, усунення його слабких сторін, а також розвиток психічних компонентів тактичних навичок, особливо у спортивних іграх та єдиноборствах, а також підготовка до відповідальних змагань [3, 7, 10].

До спеціальної психологічної підготовки відноситься адаптація спортсмена до різноманітних змагальних ситуацій, що можуть виникнути в ході боротьби. Важливим є удосконалення його здатності швидко реагувати на змінні умови змагань і боротьби, а також зниження впливу негативних психологічних факторів, таких як тривожність, неконтрольована агресивність або емоційна нестабільність. Крім того, важливо допомогти спортсмену або команді сформувати «психічні опори», тобто стратегії, які підтримуватимуть їх в моменти стресу або критичних ситуацій. Психологічна підготовка також спрямована на підкреслення та розвиток «сильних» сторін характеру і темпераменту спортсмена, що може допомогти йому в досягненні високих результатів [3, 6].

Одним із найбільш ефективних способів досягнення цього є комплексне застосування психологічних технік у співпраці тренера з психологом. Зокрема, регулярні консультації допомагають налаштувати спортсмена на правильний психологічний лад і сприяють поліпшенню його психічної готовності до змагань.

При цьому змагальна діяльність висококваліфікованих борців має низку специфічних аспектів, що безпосередньо впливають на планування навчально-тренувального процесу. Наприклад, необхідність постійної

адаптації до різноманітних тактичних змін, швидке прийняття рішень в умовах стресу, а також підтримка оптимального психоемоційного стану протягом усього змагання вимагають особливої уваги до психологічних аспектів тренувань. Тренер має враховувати ці фактори при складанні індивідуальних планів підготовки, щоб забезпечити ефективну конкурентну боротьбу на всіх етапах [16, 17, 21].

Більшість фахівців погоджується з тим, що повне розуміння змісту та результатів змагальної діяльності в конкретному виді спорту є необхідним для кількох основних цілей. По-перше, це допомагає визначити стратегію підготовки, вибір методів тренувань та коректне визначення тренувальних навантажень. Крім того, такі знання є важливими для використання позатренувальних факторів, що можуть підвищити ефективність підготовки. По-друге, чітке розуміння результатів змагань дозволяє об'єктивно оцінити причини успіху чи невдачі, що сприяє своєчасному коригуванню тренувальних планів. Важливою частиною є також вдосконалення тактичної підготовки, зокрема вибір стратегії для конкретного змагання, визначення адекватної мети виступу та розрахунок на потенціал суперників. Моделювання умов реальних змагань під час тренувань дозволяє спортсменам готуватися до всіх можливих варіантів розвитку подій у матчах, що допомагає підвищити їх здатність до швидкої адаптації у конкретних умовах конкуренції.

1.2. Особливості змагальної діяльності борців на світовому рівні

Даний розділ присвячено особливостям змагальної діяльності борців на світовому рівні, що включає аналіз трендових характеристик сучасних змагань у греко-римській боротьбі. В умовах зростаючої конкуренції та високих вимог до рівня підготовки спортсменів, змагальна діяльність борців на міжнародних аренах постійно змінюється та удосконалюється. Зокрема, ключовими аспектами, що впливають на результат, є техніко-тактичні дії,

стратегічні підходи до вибору тактики, фізична та психологічна підготовленість спортсменів, а також вміння адаптуватися до різноманітних вимог змагальних правил.

Вивчення змагальної діяльності борців на світовому рівні дозволяє виділити основні фактори, що визначають їхню конкурентоспроможність. Технології аналізу, моніторинг техніко-тактичних дій та постійне вдосконалення підготовки сприяють досягненню високих результатів. Крім того, важливим аспектом є вплив глобальних змін у правилах змагань, що зумовлює необхідність постійного вдосконалення тактичних схем і технічного арсеналу борців для досягнення перемог на світовій арені [16, 17].

Сучасний етап розвитку греко-римської боротьби відзначається високим рівнем професіоналізму, що позитивно впливає на видовищність змагань. Одним із ключових напрямків подальшого розвитку цього виду спорту є підвищення привабливості змагань, що можна досягти через виконання результативних та ефективних техніко-тактичних дій (ТТД). Вони становлять основу боротьби і є вирішальними для досягнення успіху. Однак із зростанням конкуренції у боротьбі вимоги до виконання цих дій постійно збільшуються. Одним із перспективних напрямків покращення техніко-тактичної підготовленості борців високої кваліфікації є моніторинг їх змагальної діяльності, що є важливою складовою тренувального процесу [17].

Аналіз змагальної діяльності борців на основі головних змагань року дозволяє виявити найбільш ефективні техніко-тактичні прийоми, які використовуються для досягнення перемоги, а також сформулювати стратегії для коригування процесу підготовки спортсменів і вибору відповідних засобів тренування. Дослідження показали, що на сучасному етапі боротьба в основному відбувається в стійці, де реалізується більшість техніко-тактичних дій. За результатами змагань переможці виконували в середньому 2,74 ТТД, отримуючи 4,39 балів, із результативністю атаки 1,58 бали за

технічний прийом. Водночас українські борці виконували 2,08 ТТД, здобуваючи 2,78 бали, з результативністю атаки 1,33 бали [17, 24].

Одним із основних показників технічної підготовленості борців є коефіцієнт технічної підготовленості, який визначається як співвідношення кількості виграних технічних дій до загальної кількості технічних дій (виграних і програних). Ще одним важливим індикатором є коефіцієнт якості технічних дій, який показує відношення кількості балів, здобутих за успішно виконані технічні дії, до загальної суми балів. Для переможців змагань ці показники становили 0,72 і 0,78 відповідно, а для українських борців – 0,51 та 0,49.

Активність борців можна оцінювати через інтервал успішної атаки, який вимірюється як середній час між усіма успішними атаками. Для переможців цей показник дорівнював 120,9 секунд, в той час як для українських борців – 159,9 секунд. Однак результати показали, що українські спортсмени здебільшого виконували технічні дії, оцінені мінімальними балами суддями [17, 24].

Дослідження різноманітності виконання техніко-тактичних дій (ТТД) виявило, що українські борці виконували менше технічних прийомів порівняно з іншими спортсменами, здобуваючи бали в основному завдяки рішенням суддів щодо пасивного ведення боротьби.

Загалом, результати досліджень підтверджують, що переможці змагань проводять більш активну боротьбу, застосовують більше підготовчих дій, що дозволяє їм створювати більше можливостей для ефективних ТТД. Вони також активно працюють над захватами і отриманням кращої позиції для виконання технічних прийомів, враховуючи вимоги змагань [16, 17, 24].

Українські борці, змагаючись у стійці, часто ведуть пасивну боротьбу, не виконують достатньо кидків і технічних прийомів, покладаючись на рішення суддів про пасивність супротивника. Це, в свою чергу, зменшує їхній технічний арсенал.

Висновки показали, що лідери світової греко-римської боротьби успішно адаптуються до вимог правил змагань і використовують різноманітний технічний арсенал. Підготовка кваліфікованих борців повинна зосереджуватись на активному веденні боротьби за захват, підвищенні кількості підготовчих дій, швидкості та потужності виконання прийомів, а також врахуванні специфіки правил змагань. Це вимагає підвищення рівня фізичної підготовленості і удосконалення тактики, що, в свою чергу, потребує коригування та вдосконалення процесу підготовки українських борців [16, 17, 24].

Спостереження за змагальною діяльністю борців вільного стилю вищої кваліфікації за останні роки показують значне зростання інтенсивності сутичок на змаганнях високого рівня. Постійне удосконалення правил змагань вимагає від спортсменів активної участі протягом усієї сутички, при цьому пасивне ведення боротьби карається вже на початку поєдинку. Одним із основних вимог є те, що перший період не може завершитись з нульовим рахунком. Зміни у правилах змагань, такі як збільшення кількості вагових категорій, змушують борців адаптувати свої техніко-тактичні дії. Це впливає на методику підготовки спортсменів, зокрема на акцент на технічну майстерність та ефективність виконання прийомів у боротьбі. У зв'язку з цими змінами, необхідно постійно аналізувати новітні тенденції та зміни в змагальній діяльності для підвищення результативності борців на світовій арені [34].

Аналіз змагальної діяльності борців вищої кваліфікації, зокрема на чемпіонатах світу та України, показує важливість таких показників, як активність спортсменів, результативність виконаних технічних дій і реалізаційна ефективність техніко-тактичної підготовленості. Важливу роль у цьому процесі відіграють відеозаписи та стенографування змагань, що дозволяє об'єктивно оцінити зміни в параметрах технічної майстерності борців. Останні дослідження вказують на необхідність порівняльного аналізу результатів провідних борців світу та України, зокрема з точки зору

ефективності технічних дій, виконаних у стійці та партері. Це дозволяє визначити рейтингові значення найбільш ефективних технік, що є ключем до покращення підготовки спортсменів та адаптації до змін у міжнародних змаганнях [16, 33].

Аналіз змагальних сутичок півфіналістів та фіналістів чемпіонату світу з вільної боротьби показав, що провідні борці активно дотримуються вимог сучасних правил, демонструючи високий рівень техніко-тактичної підготовленості. У 29 поєдинках, які були досліджені, борці виконали 144 спроби технічних дій у стійці, з яких 77 зробили переможці, а 67 – переможені. Проте, активність борців варіювалася в залежності від періоду сутички: переможці зробили більше спроб у першому періоді (43), в той час як переможені були більш активними в другому (42 спроби). Це може свідчити про прагнення спортсменів переломити хід поєдинку, коли вони відстають за результатами першої половини.

Реалізаційна ефективність технічних дій також була вищою у переможців, досягнувши 72,7%, у порівнянні з 68,7% у переможених. У сукупності півфіналісти та фіналісти чемпіонату світу виконали 102 оцінені технічні дії, що свідчить про високий рівень реалізації своїх спроб – 70,8%. Порівняно з результатами чемпіонату світу, на чемпіонаті України було досліджено 28 півфінальних та фінальних поєдинків, де спортсмени зробили 131 спробу технічних дій. З них судьями було оцінено 86, з яких переможці успішно реалізували 56 спроб, а їхні суперники – 46. Аналіз показав, що активність борців в Україні також була більшою у першій частині поєдинку у переможців (41 спроба проти 34 в другій частині), тоді як переможені більше намагалися переломити ситуацію в другому періоді (36 спроб проти 20 в першому) [16, 17, 24].

Аналіз змагальних сутичок на чемпіонаті світу показав значну різноманітність технічних дій борців у партері, навіть з урахуванням домінування перевероту накатом. Переверот зі схрещеним захопленням ніг був виконаний у 22,7% випадків, а інші перевероти – у 18,19%. Крім того,

9,9% спроб у партері припадало на виходи з нижнього положення у верхнє, що оцінюється в 1 виграшний бал. На чемпіонаті України борці виконали меншу кількість різноманітних технічних дій у порівнянні з чемпіонатом світу, де переворот схрещеним захопленням ніг був лише у 10,17% випадків, а інші перевороти – у 3,57%, тоді як виходи з нижнього положення становили 7,14%.

Результати цього дослідження підтверджують попередні роботи інших авторів щодо індивідуалізації технічної підготовленості у боротьбі, а також розвитку змагальної діяльності в спортивній боротьбі. Важливим є також те, що техніко-тактична майстерність борців чемпіонату світу була більш різноманітною, а техніка боротьби в партері була значно ефективнішою. Це дозволяє тренерам на основі детального аналізу змагальних поєдинків розробити більш точне планування навчально-тренувального процесу для підготовки спортсменів до міжнародних змагань [1, 16, 17, 41].

Змагальна діяльність борців на світовому рівні є складним і багатогранним процесом, що потребує високої техніко-тактичної підготовленості, стратегічного підходу та адаптації до змінюваних умов змагань. Ключовим фактором успіху є не тільки фізична підготовка, а й здатність борців ефективно виконувати технічні прийоми, орієнтуючись на специфіку правил і вимоги міжнародних турнірів. Сучасні лідери в греко-римській боротьбі активно адаптують свої техніко-тактичні дії до нових реалій змагань, зокрема до більш жорстких вимог щодо активності та виконання результативних прийомів [1, 5, 16].

Зокрема, аналіз техніко-тактичної майстерності борців, зокрема українських спортсменів, вказує на деякі недоліки у їхній підготовці, зокрема недостатню кількість ефективних технічних дій у порівнянні з провідними борцями світу. Це вимагає вдосконалення підготовки в напрямку підвищення активності, покращення техніки виконання прийомів і адаптації до сучасних правил змагань. Важливою складовою цього є використання технологій для

моніторингу та аналізу змагальної діяльності, що дозволяє оптимізувати тренувальний процес і коригувати технічний арсенал борців.

Результати аналізу технічних дій на основних міжнародних змаганнях підтверджують, що борці, які досягають високих результатів, активно використовують різноманітні технічні прийоми, зокрема в стійці, а також дотримуються високої активності протягом всієї сутички. Це дозволяє їм створювати більше можливостей для результативних атак. Водночас для українських борців важливим завданням залишається підвищення ефективності техніко-тактичної майстерності та збільшення кількості результативних дій [5, 16, 24].

Останні дослідження підкреслюють необхідність регулярного аналізу змін в змагальній діяльності для адаптації до новітніх вимог міжнародних змагань. Зокрема, це стосується підвищення якості виконання технічних прийомів, швидкості реакцій та здатності до ефективного ведення боротьби в умовах змінюваних правил. Розробка більш індивідуалізованих підходів до підготовки борців на основі детального аналізу їхніх виступів на змаганнях дозволить значно покращити результативність на світовій арені.

1.3. Особливості міжнародної міграції спортсменів

Ринок професійного спорту – це не лише клуби чи організатори змагань, а й ціла мережа фахівців, які забезпечують функціонування спортивної індустрії. Серед них – юристи, що отримують відсотки від контрактів спортсменів; медики, які здійснюють контроль за станом здоров'я спортсменів і займаються їх реабілітацією; спеціалісти з продажу ексклюзивних товарів, таких як нерухомість чи ювелірні вироби; рекламні агентства, що використовують відомих спортсменів у своїх кампаніях; медіакомпанії, що висвітлюють спортивні події, та інші підприємства, що утворюють інфраструктуру цього ринку. Водночас, після завершення кар'єри багато видатних спортсменів (таких як М. Тайсон, Р. Боуї, Гарінча, Н. Лауда)

часто стикаються з фінансовими труднощами, хоча спортивна індустрія продовжує розвиватися і набирати обертів. Цей парадокс підкреслює важливість стратегічного управління кар'єрою спортсменів та необхідність планування післязмагальної діяльності для забезпечення їх фінансового благополуччя [6, 8, 28, 38].

Глядачі, захоплені своїми кумирами, готові підтримувати високі доходи спортсменів, вважаючи це справедливим відображенням їхньої унікальності та внеску у розваги. Вони спокійно ставляться до того, що спортивні трансфери відбуваються за величезні суми грошей. Проте їх дратують менеджери та продюсери, які, через укладені контракти, значно збільшують свої прибутки, фактично контролюючи спортивну кар'єру спортсменів. Ці професіонали, часто отримуючи більшу частку доходів, є тими, хто фактично керує процесом, створюючи нерідко непрозорі схеми.

Особливістю міжнародного ринку професійного спорту є те, що вартість спортсменів, з огляду на рівень їхніх здібностей, наближається до рівня національних ринків. Це дозволяє розглядати спортсменів як частину людського капіталу, який, хоч і не досягає рівня інтелектуального капіталу, проте є вагомим фактором у глобальній економіці спорту [2, 9, 48, 51].

З точки зору парадигми спорту в сучасному контексті глобалізації, необхідно розглянути внутрішній світ індивідів, які стають частиною спортивної сфери, а також оцінити структуру та характер глобалізаційних тенденцій, що впливають на розвиток спорту. Парадигма розвитку спорту, в свою чергу, вимагає знань із різних галузей: педагогіки, психології, соціології, економіки та менеджменту, оскільки потрібно глибше розуміти процеси, що лежать в основі спортивної діяльності, та вміти ефективно управляти ними. В рамках філософії спорту важливими методологічними засадами є метафізичні, феноменологічні, екзистенційні, антропологічні, аксіологічні та герменевтичні підходи, що відображають як класичне, так і некласичне пізнання. Поліморфізм сучасної філософії вказує на

нестабільний стан, коли будь-який необережний крок може порушити баланс між традиційними та новими концепціями буття в суспільстві [12, 26, 54].

Ці підходи дозволяють глибше зрозуміти феномен спорту як основний елемент глобалізаційних процесів, що сприяє розвитку діалогових форм комунікації та потребує аналізу сучасних проблем спорту, на які впливають глобалізаційні тенденції. Це дозволяє проникнути у глибини процесів сучасного суспільства та досягти розуміння основних явищ людського існування. Найбільш важливими тенденціями розвитку спорту в умовах глобалізації є [4, 47, 54]:

1) Зростання децентралізації управління у сфері спорту, включаючи глобальний рівень, посилення ролі саморегулюючих організацій та зменшення державного втручання в спортивну діяльність;

2) Гармонізація законодавства в галузі спорту;

3) Тенденція до ускладнення структури та розширення обсягів законодавчого регулювання спорту в більшості країн, з одночасним посиленням систематизації спортивного законодавства;

4) Радикальні зміни і вдосконалення моделей управління професійним спортом;

5) Покращення правових механізмів боротьби з насильством та допінговими правопорушеннями у спорті;

6) Лібералізація трансферних процесів у спорті;

7) Лібералізація законодавства щодо спортивних трансляцій, приватизація фінансування професійного спорту, що веде до розвитку спонсорства, прав на трансляції, модернізації спортивних інфраструктур і удосконалення системи продажу квитків на спортивні події; посилення прозорості та гарантій інвестицій у спортивні проекти;

8) Зміцнення правового захисту спортсменів, зокрема їх прав на охорону здоров'я та економічні права;

9) Подальше зміцнення спортивної діяльності як важливого елементу економіки;

10) Перехід до концепції спорту як прояву природної сутності людини, її цілісності та потенціалу, що сприяє розвитку творчих і динамічних здатностей, а також до «ноосферної соціалізації». Цей процес має на меті гармонізацію взаємодії природи, суспільства та людини, що відкриває життєві сили особистості та забезпечує її самореалізацію та самостворення.

Сучасний ринок професійного спорту демонструє певну тенденцію, яка має значний вплив на глобалізацію цієї галузі. Вона полягає у міграції спортсменів з країн, де професійний спорт розвинений на високому рівні, до тих країн, де спортивна інфраструктура ще на стадії формування [47, 50].

Один з основних чинників, який сприяє прискоренню процесу інтернаціоналізації професійного спорту, – це розвиток ринку праці. Це забезпечує інтенсивний прогрес спортивної індустрії. Переманювання кваліфікованих гравців з інших країн дозволяє клубам швидше досягати високих результатів, підвищувати рівень спортивних змагань. В країнах, де спорт ще розвивається і де немає достатньої кількості місцевих фахівців, можна формувати команди з іноземних спортсменів, що суттєво прискорює розвиток дисципліни.

Важливим фактором є також економіка, яка стимулює процес інтернаціоналізації. Зростаючі потреби в спеціальному матеріальному забезпеченні для професійних команд та окремих спортсменів визначають цей тренд. Сучасний спорт не може ефективно функціонувати без технологічно вдосконалених товарів спортивного призначення, які зазвичай виробляються великими корпораціями з використанням новітніх технологій. Інтернаціоналізація професійного спорту відбувається відповідно до принципів сучасного інформаційного суспільства. Таким чином, одним із ключових чинників глобалізації є інформаційна експансія спорту, що активно використовує медіа та сучасні інформаційні технології [43, 50].

Проблеми глобалізації та їхній вплив на розвиток спорту високих досягнень почали привертати увагу науковців ще у XX столітті [8, 25, 30]. Однією з ключових тенденцій, що супроводжує цей процес, є міжрегіональна

та міжнародна міграція перспективних і висококваліфікованих спортсменів, зокрема борців. Вони зосереджуються у провідних національних та міжнародних центрах підготовки, які функціонують на глобальному рівні, надаючи можливість талановитим атлетам вдосконалювати свою майстерність та отримувати кращі умови для професійного росту. Це, своєю чергою, сприяє не лише підвищенню рівня спортивних результатів, а й приносить значні економічні вигоди.

Міграція елітних борців здебільшого мотивована прагненням отримати можливість виступати на найпрестижніших міжнародних змаганнях, таких як чемпіонати Європи, світу та Олімпійські ігри. Одним із способів реалізації цієї мети є натуралізація спортсменів – зміна громадянства для представлення іншої країни на міжнародній арені [20, 43]. Цей процес стає дедалі поширенішим у боротьбі, адже він відкриває для атлетів нові перспективи, включаючи кращу матеріально-технічну базу, підтримку з боку федерацій та ширші можливості для кар'єрного зростання.

Дослідники також зазначають, що інформатизація сучасного суспільства відіграє важливу роль у процесі підготовки висококваліфікованих спортсменів, зокрема борців [20, 43, 49]. Завдяки розвитку цифрових технологій та обміну інформацією передові методики тренувань стають швидко доступними в різних країнах. Це підвищує рівень конкуренції серед спортсменів, адже досягти успіху можуть лише ті, чия підготовка базується на комплексному підході. Важливу роль у цьому процесі відіграє поєднання науково-методичного супроводу тренувального процесу, позатренувальних факторів, а також впливу зовнішнього середовища, зокрема глобальних тенденцій у спортивній міграції [40, 42].

Спортивна міграція відіграє значну роль у сучасному світі, впливаючи не лише на розвиток спорту, а й на міжнародні відносини. Вона сприяє культурному та гуманітарному діалогу між країнами, а успішні виступи натуралізованих спортсменів на міжнародній арені можуть змінювати сприйняття спорту в суспільстві та зміцнювати його позиції на світовій арені.

Активність міграційних процесів у спорті значною мірою залежить від його специфіки. Найвищий рівень міграційної активності спостерігається у хокеї та футболі, де трансфер гравців є невід'ємною частиною професійного спорту. Високі показники міграційних потоків характерні для баскетболу, гандболу, тенісу та фігурного катання, що обумовлено великою кількістю міжнародних змагань і високим рівнем комерціалізації цих видів спорту. Середній рівень міграційної активності спостерігається у легкій атлетиці, дзюдо, волейболі, боксі, важкій атлетиці та інших видах, де міжнародні переходи спортсменів також відбуваються, але менш інтенсивно [52].

Причини зовнішньої трудової міграції спортсменів є різноманітними. Вони включають загальні фактори, такі як соціальні, політичні, історичні, культурні та правові аспекти. Економічні чинники відіграють ключову роль, оскільки рівень матеріального забезпечення та фінансова привабливість контрактів значною мірою впливають на рішення спортсменів змінювати країну виступів. Екологічні умови, зокрема клімат, стан довкілля та природні фактори, також можуть визначати вибір спортсменів на користь певної держави [49, 53].

Соціально-демографічні фактори, такі як динаміка населення, традиції та етнографічні особливості регіону, можуть сприяти або, навпаки, стримувати спортивну міграцію. Важливими є й індивідуально-групові умови, зокрема рівень життя, транспортна інфраструктура, освітні можливості та загальна спортивна культура країни. Крім того, специфічні фактори, серед яких адміністративно-правові механізми, науково-методичне забезпечення, рівень підготовки тренерського складу, медичне обслуговування та матеріально-технічна база, відіграють визначальну роль у формуванні міграційних тенденцій у спорті [29, 49, 53].

У сучасному спортивному середовищі міграція борців стає все більш поширеним явищем, що впливає як на розвиток окремих атлетів, так і на міжнародний рівень конкуренції. Важливим аспектом цього процесу є оцінка ключових параметрів, які визначають цінність життя спортсмена-мігранта.

Серед найвагоміших факторів виділяються фінансова стабільність, можливість професійного розвитку, рівень соціальної інфраструктури та політична ситуація в країні. Наприклад, грошові та матеріальні ресурси мають найвищу значущість – 9,7 бала, що свідчить про визначальну роль фінансових стимулів у виборі країни для виступів. Наступними за важливістю є професійний ріст (8,2), стабільність і порядок у державі (6,6), соціально-побутова інфраструктура (5,8), соціальні зв'язки (5,5), рівень особистої культури (5,0) та почуття Батьківщини (3,2).

Дані соціологічних досліджень свідчать, що 78,9% респондентів оцінюють міграційні процеси у спорті як позитивні, оскільки вони підвищують рівень національних чемпіонатів, тоді як 21,1% вважають їх негативними. Як і в інших сферах, глобалізація має неоднозначний вплив на спорт вищих досягнень [50, 52].

До позитивних наслідків спортивної міграції можна віднести зростання рівня підготовленості спортсменів завдяки посиленню конкуренції, можливість участі у міжнародних змаганнях через зміну спортивного громадянства, залучення до престижних турнірів найкращих атлетів, а не лише представників країн, де певний вид спорту розвинений слабо. Крім того, спортсмени мають можливість за короткий період кар'єри забезпечити фінансову стабільність для себе та своєї родини. Популяризація спорту зростає через якісну конкуренцію, що привертає увагу вболівальників і збільшує рейтинги трансляцій. Формування спортивних кумирів на міжнародній арені стимулює масовий інтерес до спорту та здорового способу життя.

Водночас міграція спортсменів має і негативні аспекти. Втрата національної ідентичності та послаблення патріотичних почуттів стає однією з проблем, адже вболівальники хочуть підтримувати «своїх» спортсменів, що може призводити до зниження інтересу до клубів, де більшість гравців – легіонери. Нерідко клуби, орієнтуючись на швидкий результат, купують досвідчених спортсменів замість розвитку власного резерву, що може

негативно впливати на дитячо-юнацький спорт і міграцію тренерських кадрів [27, 38, 43].

Концентрація сильних спортсменів у фінансово спроможних клубах та країнах призводить до нерівномірного розвитку спорту, оскільки слабші команди втрачають конкурентоспроможність. Це може спричинити зниження рівня чемпіонатів у менш економічно розвинених державах і навіть занепад певних видів спорту на національному рівні. Таким чином, спортивна міграція є складним явищем, яке має як позитивні, так і негативні наслідки для світового спорту, зокрема для боротьби [43, 50, 52].

Таким чином, міграційні процеси у спорті несуть як позитивні, так і виклики, пов'язані з адаптацією спортсменів до нових соціокультурних умов, конкурентним середовищем та правовими обмеженнями. Вони не лише впливають на індивідуальну кар'єру атлетів, а й формують загальну структуру міжнародного спортивного ринку, стимулюючи розвиток глобальних тенденцій у спортивному менеджменті та управлінні.

1.4. Сучасні тенденції у спортивній міграції борців

Сучасне суспільство перебуває в постійному процесі масштабних трансформацій, що впливають на соціальні інститути, форми культурної діяльності та рівні соціальної диференціації. Спорт, як глобальне явище, активно інтегрується у всі сфери суспільного життя, відображаючи загальні тенденції міжнародної взаємодії [6, 30, 49].

Однією з ключових тенденцій у професійному спорті є міграція спортсменів, яка сприяє його глобалізації. Зокрема, спостерігається активний рух атлетів із країн з розвинутою спортивною інфраструктурою до держав, де професійний спорт лише набуває стійких позицій. Такий процес обумовлений як економічними факторами, так і прагненням спортсменів до кращих умов для тренувань, фінансової підтримки та міжнародного визнання.

Міжнародна спортивна міграція виконує не лише економічну, але й культурну функцію. Вона сприяє обміну досвідом, формуванню нових спортивних традицій та налагодженню міждержавного діалогу. Успішні виступи натуралізованих атлетів на міжнародній арені можуть суттєво впливати на спортивний розвиток країн-реципієнтів, змінюючи їхні стратегічні підходи до підготовки спортсменів та загальну спортивну парадигму [4, 8, 50].

Проблеми глобалізації та їхній вплив на розвиток спорту привертають увагу дослідників, особливо у командних видах, таких як футбол, баскетбол, регбі. Значна частина досліджень стосується впливу міграції на успішність національних збірних та ринку праці кваліфікованих фахівців, зокрема тренерів. Однак питання спортивної міграції в єдиноборствах, особливо в олімпійських видах боротьби, досліджене недостатньо, що відкриває перспективи для подальшого аналізу цього явища [29, 30, 38].

Міграція спортсменів у контексті Олімпійських ігор є явищем, яке має давню історію, що підтверджується історичними джерелами. Перехід атлетів з однієї країни до іншої та їхня подальша участь у міжнародних змаганнях не є новинкою, проте в сучасному спорті ця практика набуває особливого значення. Глобальні турніри, особливо Олімпійські ігри, актуалізують питання спортивної міграції, оскільки значна кількість атлетів виступає не за країну свого народження. Це викликає дискусії щодо питань національної ідентичності, прав спортсменів та формування складу національних команд.

Одним із ключових чинників сучасних міграційних процесів у спорті є економічний аспект. Багато атлетів переходять до країн, які можуть запропонувати кращі умови для тренувань, фінансову підтримку та можливість реалізації спортивного потенціалу на міжнародній арені. Водночас такі процеси сприяють розвитку спорту в країнах-реципієнтах, які отримують досвідчених атлетів і покращують свої позиції у світових рейтингах [4, 26, 47].

Щодо спортивної боротьби, наукові дослідження з цієї теми переважно зосереджені на аналізі змагальної діяльності та підготовці спортсменів. У той час як питання міграції в спорті глибше розглядається у командних видах, для єдиноборств таких досліджень значно менше [40, 47, 53].

На основі проведеного аналізу можна виділити дві основні групи борців, які змінюють громадянство для продовження спортивної кар'єри. Перша група – це молоді спортсмени (до 23 років), які проявили себе як перспективні атлети у своїх країнах, але з різних причин вирішили змінити спортивне громадянство. Серед основних факторів такого рішення – жорстка внутрішня конкуренція, недостатня кількість міжнародних стартів, фінансові умови, сімейні обставини або кращі тренувальні можливості в іншій країні. Дослідження показують, що після переходу до іншої збірної кількість виступів на міжнародній арені та частота завоювання призових місць у середньому зростає в кілька разів [20, 23].

Друга група – це борці віком від 26 років, які вже досягли певних результатів, але для продовження виступів на високому рівні змінюють країну, яку представляють. У цьому випадку причинами міграції є збереження спортивної кар'єри, можливість виступати на великих міжнародних змаганнях, економічні стимули та покращені умови підготовки.

Аналіз вікової структури провідних борців світу свідчить, що пік їхньої результативності припадає на 23–26 років. Зокрема, середній вік чемпіонів світу становить 25,6 років, переможців чемпіонатів Європи з греко-римської боротьби – 24,9 років, а олімпійських чемпіонів з вільної боротьби – 25,5 років. Більше ніж 60% борців досягають найкращих результатів саме у цьому віковому діапазоні [20, 23].

Загалом, спортивна міграція на піку кар'єри є менш поширеним явищем. Найчастіше громадянство змінюють борці, які не змогли закріпитися у складі національної збірної своєї країни або ж шукають кращих можливостей для розвитку в іншій державі [23, 47].

У дослідженні [20, 23] використано методи аналізу та узагальнення науково-методичних джерел, аналіз результатів виступів спортсменів, а також методи математичної статистики для обробки даних. Вказано, що до спортсменів-мігрантів зараховувалися атлети, які спочатку представляли одну країну, а згодом змінили громадянство й виступали за іншу збірну. Не враховувалися спортсмени, які змінили громадянство до міжнародного дебюту. Найнижчий відсоток мігрантів зафіксовано у жіночій боротьбі – 2,1 % (2 спортсменки). У греко-римській боротьбі цей показник сягає 7,3 %, що свідчить про помірний рівень міграції. Найбільша частка спортсменів-мігрантів у вільній боротьбі – 24,0 %, що демонструє високу мобільність атлетів цього стилю. Аналіз міграції за ваговими категоріями показав, що: найбільше спортсменів-мігрантів спостерігається у середній вазі (15 осіб), легка вага представлена 13 мігрантами, у важкій вазі найменша кількість спортсменів – 6 осіб. Середній вік спортсменів-мігрантів на Олімпійських Іграх 2024 року становив 29,5 років, що свідчить про їхню високу досвідченість. Середнє зайняте місце – 7,4, що вказує на конкурентоспроможність цієї групи борців на міжнародному рівні.

Отже, спортивна міграція є важливим фактором, що сприяє розвитку боротьби, не лише шляхом підвищення особистих результатів спортсменів, але й через зміну спортивних стратегій країн-реципієнтів, що позитивно впливає на глобальний спортивний ландшафт. Це явище відкриває нові можливості для подальших досліджень, зокрема щодо впливу міграції на динаміку міжнародної конкуренції та стратегії підготовки в боротьбі.

Висновки до першого розділу

1. У результаті аналізу етапів підготовки борців можна зробити висновок, що ефективна система тренувального процесу в боротьбі має складну та багаторівневу структуру, що передбачає послідовне вдосконалення спортсменів через кілька етапів, кожен з яких має свої

завдання та специфіку. Початковий етап підготовки є основою для подальшого розвитку, забезпечуючи фізичну та технічну базу, необхідну для змагальної діяльності. На етапі спеціалізації та спортивного вдосконалення досягається більш глибока майстерність у техніці, тактиці, а також психологічній стійкості, що є критично важливим для успіху на міжнародній арені. Моніторинг та адаптація тренувальних програм відповідно до змін у фізичному та психологічному стані борця відіграють ключову роль у забезпеченні поступового розвитку спортсмена. Оскільки змагальна діяльність вимагає швидкого прийняття рішень, адаптації до тактичних змін та стабільного психоемоційного стану, тренери повинні особливо акцентувати увагу на психологічній підготовці. Застосування новітніх технологій та методів для моніторингу функціонального стану борців стає важливим фактором для оптимізації тренувального процесу та досягнення високих результатів. Урахування усіх цих аспектів дозволяє створити цілісну модель підготовки, яка включає як фізичну, техніко-тактичну, так і психологічну підготовленість, що є основою для досягнення високих результатів у боротьбі на всіх етапах змагальної кар'єри.

2. Міжнародна міграція спортсменів є невід'ємною складовою сучасного професійного спорту, що формується під впливом глобалізаційних процесів та економічних чинників. Вона сприяє підвищенню конкурентоспроможності спортивних команд і розвитку дисциплін у країнах, де раніше бракувало висококваліфікованих фахівців. Завдяки мобільності атлетів відбувається передача досвіду, покращується рівень підготовки спортсменів та створюються сприятливі умови для їхнього кар'єрного зростання. Важливу роль у цьому процесі відіграють економічні стимули, зокрема фінансові аспекти контрактів, які впливають на рішення спортсменів щодо зміни громадянства чи переїзду в іншу країну. Разом із цим зростає вплив інформаційних технологій, які сприяють швидкому поширенню передових методик тренувань та адаптації спортсменів до нових умов. Водночас питання правового регулювання та захисту прав спортсменів

залишаються актуальними і потребують подальшого вдосконалення на міжнародному рівні. Таким чином, міграційні процеси у спорті несуть як позитивні, так і виклики, пов'язані з адаптацією спортсменів до нових соціокультурних умов, конкурентним середовищем та правовими обмеженнями. Вони не лише впливають на індивідуальну кар'єру атлетів, а й формують загальну структуру міжнародного спортивного ринку, стимулюючи розвиток глобальних тенденцій у спортивному менеджменті та управлінні.

3. Аналіз сучасних тенденцій спортивної міграції борців вказує на важливість цього явища для розвитку олімпійських видів боротьби, зокрема в контексті змін у кар'єрі спортсменів та їхній мобільності на міжнародній арені. Спортивна міграція, як глобальний процес, має значний вплив на ефективність підготовки та виступи борців, адже вона дозволяє атлетам змінити країну для отримання кращих умов для тренувань, фінансової підтримки та можливості реалізувати свій спортивний потенціал. Особливо виразно це проявляється серед молодих борців, які прагнуть покращити свої умови для розвитку та міжнародної кар'єри. Водночас, для старших спортсменів міграція є засобом продовження кар'єри, збереження можливості виступати на високому рівні та участі в міжнародних змаганнях. Це підкреслюється віковою структурою провідних борців, де пік результативності припадає на 23–26 років, що свідчить про високу важливість підтримки спортивної кар'єри в цей період. Отже, спортивна міграція є важливим фактором, що сприяє розвитку боротьби, не лише шляхом підвищення особистих результатів спортсменів, але й через зміну спортивних стратегій країн-реципієнтів, що позитивно впливає на глобальний спортивний ландшафт. Це явище відкриває нові можливості для подальших досліджень, зокрема щодо впливу міграції на динаміку міжнародної конкуренції та стратегії підготовки в боротьбі.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Методи дослідження

Згідно з поставленими завданнями дослідження, були обрані відповідні методи, які продемонстрували свою об'єктивність, інформативність і надійність у практиці фізичного виховання та спорту. У процесі виконання магістерської роботи були застосовані такі методи дослідження [18, 36]:

- аналіз і узагальнення науково-методичних публікацій та матеріалів з Інтернет-ресурсів;
- аналіз результатів виступів борців;
- використання методів математичної статистики.

Аналіз та узагальнення науково-методичних літературних джерел та джерел мережі Інтернет. У процесі підготовки кваліфікаційної роботи було проведено комплексний аналіз науково-методичних джерел, що стосуються спортивної міграції борців, а також джерел з мережі Інтернет. Це дозволило глибше розглянути сучасні тенденції спортивної міграції, визначити основні фактори, що впливають на цей процес, а також методи, що використовуються для аналізу результативності борців-мігрантів.

Аналіз наукових публікацій показав, що спортивна міграція є актуальним явищем у сучасному спорті, яке набуває все більшого значення в контексті глобалізації. У спорті боротьби, зокрема, міграція спортсменів відбувається переважно внаслідок пошуку кращих умов для розвитку, фінансових мотивів та прагнення до участі у змаганнях на міжнародному рівні. У наукових джерелах було відзначено, що міграція борців може мати позитивний вплив на їхню кар'єру. У контексті боротьби це особливо важливо, оскільки певні країни мають кращу тренувальну базу і більшу конкуренцію, що стимулює розвиток майстерності спортсменів.

Аналіз джерел з мережі Інтернет дозволив ознайомитись із сучасними підходами до збору і аналізу статистичних даних про міграцію спортсменів.

Наприклад, відомі платформи для аналізу спортивної статистики надають детальні дані про міграційні процеси, включаючи інформацію про зміни громадянства, участь спортсменів у міжнародних змаганнях, а також вплив цього на їхні результати. Загалом, вивчення науково-методичних джерел та інформації з мережі Інтернет дозволило скласти об'єктивну картину сучасних тенденцій спортивної міграції борців. Цей процес має важливе значення для розвитку боротьби на міжнародній арені, сприяючи підвищенню рівня змагань та розвитку спортивних шкіл і клубів у різних країнах. Спортивна міграція сприяє також передаванню досвіду між різними націями, що покращує загальний рівень боротьби та сприяє популяризації цього виду спорту на світовому рівні.

Вказаний метод дослідження допоміг визначити аспекти поставленої досліджуваної проблеми, сформулювати завдання та мету, а також обрати шляхи вивчення обраної тематики.

Аналіз результатів виступів борців. Для визначення досягнень спортсменів-мігрантів було проаналізовано кар'єри учасників Чемпіонатів світу з боротьби за 2021 по 2024 роки та Олімпійських ігор 2024. Загалом було ідентифіковано 69 спортсменів-мігрантів: 21 представник греко-римської боротьби, 37 спортсменів вільного стилю та 11 борчинь жіночої боротьби.

У дослідженні було окремо вивчено вік, в якому спортсмени змінили своє громадянство, а також їх досягнення на рівнях кадетів і юніорів у міжнародних змаганнях. Для оцінки впливу зміни громадянства на кар'єру спортсменів проведено порівняльний аналіз їх виступів до і після міграції. Особливу увагу було приділено таким показникам, як кількість учасностей у чемпіонатах світу та континентальних першостях, а також кількість призових місць на цих змаганнях. Розглядалися тільки офіційні змагання на всіх рівнях: чемпіонати світу та континентів, а також Олімпійські ігри [18, 55].

Методи математичної статистики. Для обробки даних і графічного представлення результатів дослідження використовувалась програма MS Excel. В ході аналізу проводилися підрахунки загальної кількості спортсменів,

а також групувалася кількість спортсменів за різними ознаками. Зокрема, розраховувалися відсоткові значення спортсменів, що належать до певних категорій, відносно загальної кількості, що дозволяло оцінити їх розподіл та виявити статистичні закономірності [18].

2.2. Організація дослідження

Дослідження проводилося протягом одного року, з жовтня 2024 по жовтень 2025, і складалося з трьох етапів. Вони були проведені на кафедрі спортивних єдиноборств та силових видів спорту Національного університету фізичного виховання і спорту України. На першому етапі було здійснено аналіз науково-методичної літератури, визначено мету та завдання дослідження, а також обрано і апробовано методи дослідження. Крім того, було сформульовано предмет і об'єкт дослідження.

На другому етапі (листопад 2024 р. – лютий 2025 р.) було здійснено аналіз кар'єр спортсменів-мігрантів у трьох стилях боротьби: жіночій, греко-римській та вільній. Загалом було досліджено 69 спортсменів-мігрантів: 21 представник греко-римської боротьби, 37 спортсменів вільного стилю та 11 борців жіночої боротьби.

На третьому етапі (березень 2025 р. – жовтень 2025 р.) здійснено статистичну обробку зібраних даних, зроблено висновки, а також написано наукову роботу на основі отриманих результатів.

РОЗДІЛ 3. ВПЛИВ СПОРТИВНОЇ МІГРАЦІЇ НА КАР'ЄРУ БОРЦІВ

Спортивна міграція є важливим явищем у сучасному світі спорту, яке впливає як на розвиток окремих спортсменів, так і на спортивні системи різних країн. Борці, які змінюють громадянство або представляють іншу державу на міжнародних змаганнях, стають частиною глобальних спортивних процесів, що зумовлюються соціально-економічними, політичними та культурними чинниками. Аналіз цього явища дозволяє виявити ключові тенденції, що сприяють зміні спортивного громадянства, а також оцінити вплив міграції на успіхи борців на міжнародній арені [6, 26, 47].

Дослідження спортивних досягнень борців-мігрантів має важливе значення для розуміння ефективності їхньої адаптації до нових умов підготовки та змагальної діяльності. Виступи спортсменів, які змінили громадянство, можуть свідчити про рівень розвитку спортивних систем як країни, що приймає, так і країни, що втрачає талановитих атлетів. Аналізуючи результати їхніх виступів на чемпіонатах світу, Європи, Олімпійських іграх та інших престижних турнірах, можна виявити закономірності, що характеризують міграційні процеси у боротьбі [8, 23, 50].

Окрім спортивного аспекту, дослідження досягнень борців-мігрантів дозволяє оцінити ефективність систем підготовки в різних країнах та рівень інтеграції спортсменів у нове середовище. Успіх або невдачі таких атлетів можуть бути пов'язані з багатьма факторами, зокрема рівнем державної підтримки, доступом до якісних тренувальних ресурсів, можливістю працювати з провідними тренерами та рівнем конкуренції у новій країні.

Таким чином, аналіз результатів змагальної діяльності борців-мігрантів є необхідним для комплексного вивчення впливу спортивної міграції на міжнародний спорт. Це дослідження сприяє розширенню знань про механізми адаптації спортсменів, їхній прогрес у нових умовах та визначення чинників, що впливають на їхній успіх на світовій арені.

3.1 Спортивна міграція у боротьбі

Аналіз даних про кількість спортсменів-мігрантів у боротьбі дозволяє виявити загальні тенденції та особливості цього процесу. Віковий аспект міграції також відіграє значну роль, оскільки зміна спортивного громадянства зазвичай відбувається у період найбільшої активності спортсменів, коли вони прагнуть покращити свої можливості для участі у міжнародних змаганнях, отримати кращі умови тренувань або скористатися перевагами спортивної натуралізації. Аналіз цих факторів дозволяє не лише краще зрозуміти процеси спортивної міграції, а й оцінити їхній вплив на подальшу кар'єру спортсменів та їхню ефективність у нових умовах.

Аналіз даних, представлених у таблиці 3.1, дає змогу простежити кількість спортсменів-мігрантів, які брали участь у чемпіонатах світу з боротьби впродовж 2021–2024 років, а також в Олімпійських іграх 2024 року. Відповідні дані охоплюють три стилі боротьби: жіночу, греко-римську та вільну боротьбу, що дозволяє оцінити динаміку цього явища та зробити відповідні висновки.

Таблиця 3.1

Кількість спортсменів мігрантів учасників на Чемпіонатах світу та Олімпійських Іграх 2024 року за стиля боротьби

Стиль боротьби	Чемпіонат світу				Олімпійські Ігри
	2021	2022	2023	2024	2024
Жіноча боротьба	1 (0,6 %)	7 (3,6%)	8 (3,0 %)	3 (3,9 %)	2 (2,1 %)
Греко-римська боротьба	17 (6,6 %)	16 (5,5 %)	18 (5,1 %)	9 (9,4 %)	5 (5,2 %)
Вільна боротьба	14 (5,5 %)	18 (6,0 %)	28 (7,5 %)	9 (7,9 %)	18 (18,8 %)

Жіноча боротьба демонструє низький рівень представництва мігрантів, що може свідчити про слабко виражені міграційні процеси серед жінок-спортсменок у цьому виді спорту. Максимальний відсоток спортсменок, які

змінили спортивне громадянство, спостерігався у 2022 році, коли їхня частка становила 3,6%. Проте вже у 2024 році на чемпіонаті світу цей показник зменшився до 3,9%, а на Олімпійських іграх впав ще більше – до 2,1%. Це може свідчити про певні обмеження щодо переходу спортсменок між країнами або ж про те, що країни, які приймають борчинь-мігранток, не забезпечують достатньо конкурентоспроможних умов для їхньої подальшої кар'єри.

У греко-римській боротьбі спостерігається стабільніший рівень мігрантів у порівнянні з жіночою боротьбою. Найвищий показник зафіксовано у 2021 році, коли частка таких спортсменів становила 6,6%. Протягом наступних років відбувалися незначні коливання, проте у 2024 році кількість борців-мігрантів на чемпіонаті світу досягла 9,4%. Водночас на Олімпійських іграх цей показник знизився до 5,2%, що може свідчити про складніші кваліфікаційні вимоги або ж про те, що не всі мігранти змогли пройти відбір до головного старту чотириріччя.

Найбільший рівень міграції спостерігається у вільній боротьбі, де протягом 2021–2023 років кількість спортсменів-мігрантів поступово зростала. У 2023 році цей показник досяг 7,5%, що свідчить про високу мобільність спортсменів у цьому виді боротьби. Проте найпомітніший стрибок відбувся на Олімпійських іграх 2024 року, де частка борців-мігрантів різко зросла до 18,8%. Такий різкий приріст може бути пояснений як високою конкурентоспроможністю цих спортсменів, так і тим, що країни, які приймають борців-мігрантів, активно інвестують у їхню підготовку та надають їм можливість кваліфікуватися на головні міжнародні змагання.

Загалом можна відзначити, що спортивна міграція у боротьбі має різні особливості залежно від стилю. Вільна боротьба є найбільш відкритою для спортсменів, які змінюють громадянство, що підтверджується їхнім зростаючим представництвом на міжнародних змаганнях. Греко-римська боротьба демонструє більш стабільні показники, однак спостерігається тенденція до зниження кількості мігрантів на Олімпійських іграх, що може бути пов'язано з особливостями кваліфікації. У жіночій боротьбі рівень

міграції залишається найнижчим, що свідчить або про меншу зацікавленість спортсменок у зміні спортивного громадянства, або про відсутність достатніх можливостей для їхньої адаптації у нових країнах. Таким чином, аналіз кількості спортсменів-мігрантів дозволяє зробити висновок про неоднорідність цього явища у боротьбі.

Аналіз даних, представлених на рисунку 3.1, дає змогу оцінити частку спортсменів-мігрантів у кожному зі стилів боротьби від загальної кількості учасників міжнародних змагань. Відсоткові показники свідчать про те, що спортивна міграція у боротьбі має певні закономірності та залежить від особливостей кожного стилю.

Найнижчий рівень міграції спостерігається у жіночій боротьбі, де частка спортсменок-мігранток становить лише 2,7% від загальної кількості учасниць. Це підтверджує тенденцію, що вже була відзначена у попередньому аналізі: жіноча боротьба менш схильна до міграційних процесів порівняно з іншими стилями. Можливими причинами цього є нижча популярність жіночої боротьби у певних країнах, менша конкуренція за місце в національних збірних та відносно слабкий вплив політичних або економічних факторів на зміну спортивного громадянства.

Греко-римська боротьба має вищий рівень міграції – 4,9%. Це свідчить про те, що борці цього стилю частіше змінюють громадянство, хоча показник залишається помірним у порівнянні з вільною боротьбою. Це може бути пов'язано з тим, що греко-римська боротьба є технічно складнішою, і не всі спортсмени можуть легко адаптуватися до нових тренувальних систем та змагальних умов. Крім того, традиційні лідери цього стилю мають розвинені внутрішні системи підготовки, що зменшує потребу в залученні спортсменів-мігрантів.

Найвищий рівень міграції характерний для вільної боротьби, де частка мігрантів сягає 7,3%. Це підтверджує припущення, що вільна боротьба є найбільш відкритою до зміни спортивного громадянства. Основними причинами можуть бути більша кількість країн, що активно розвивають цей

стиль, можливість адаптації борців до різних систем підготовки та вищий рівень конкуренції, який змушує спортсменів шукати кращі можливості для реалізації свого потенціалу.

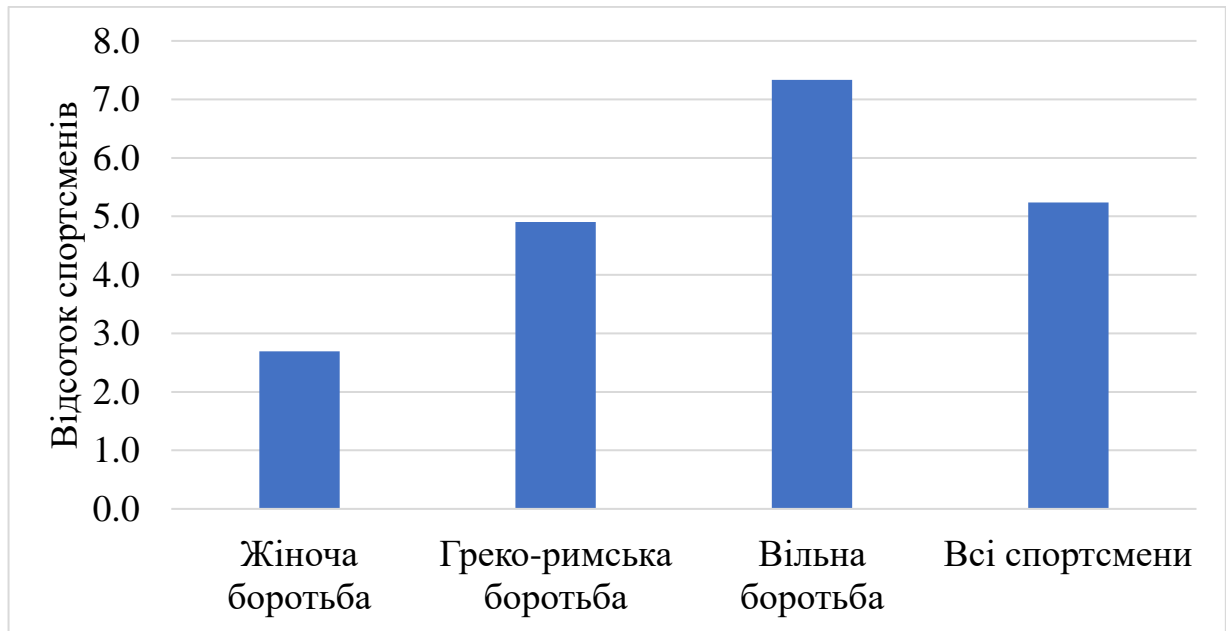

Рис. 3.1. Відсоток борців мігрантів за стилями боротьби від загальної кількості спортсменів

У середньому, якщо врахувати всі стилі боротьби, частка спортсменів-мігрантів становить 5,2% від загальної кількості учасників міжнародних змагань. Це означає, що спортивна міграція є доволі поширеним явищем у боротьбі, однак вона має свої особливості залежно від стилю. Таким чином, аналіз частки борців-мігрантів за стилями боротьби дозволяє зробити висновок про різну інтенсивність міграційних процесів у цьому виді спорту. Вільна боротьба демонструє найвищий рівень міграції, що може бути наслідком відкритішої конкуренції та різноманітних можливостей для спортсменів у різних країнах. Натомість жіноча боротьба має найнижчий рівень міграції, що свідчить про стабільнішу систему підготовки спортсменок у межах національних збірних. Греко-римська боротьба займає проміжне положення, що може бути пов'язано з традиціями розвитку цього стилю у провідних країнах та більшою стабільністю складу їхніх збірних.

Аналіз вікового розподілу спортсменів, які змінили громадянство, є важливим для розуміння особливостей спортивної міграції у боротьбі. Вік, у якому борці приймають рішення про зміну громадянства, може свідчити про ключові фактори, що впливають на цей процес, зокрема можливості для кар'єрного зростання, рівень конкуренції в національних збірних, умови тренувань та державну політику щодо натуралізації спортсменів. Дослідження цього аспекту дозволяє оцінити, у який період спортивної кар'єри спортсмени найбільш схильні до міграції, а також виявити тенденції, характерні для різних вікових груп. Слід зазначити, що у дослідженні розглядається вік, коли спортсмени перший раз виступили на офіційних змаганнях за іншу державу.

Аналізуючи дані, представлені на рисунку 3.2, можна простежити розподіл кількості спортсменок жіночої боротьби залежно від віку зміни громадянства.

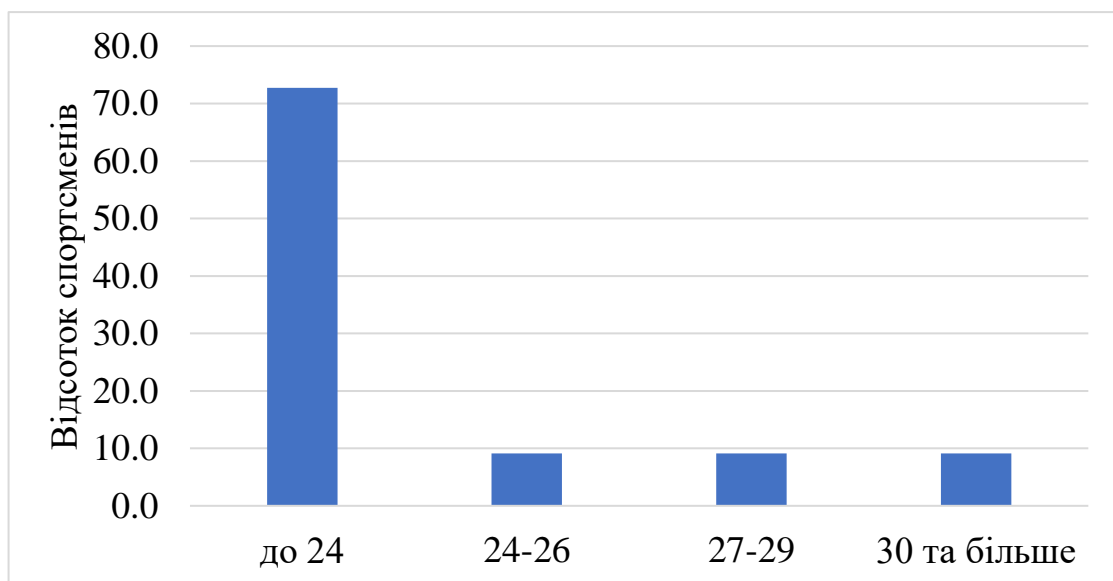

Рис. 3.2. Розподіл кількості спортсменок жіночої боротьби в залежності віку зміни громадянства

Найбільша частка спортсменок, а саме 72,7%, змінили громадянство до 24 років. Це свідчить про те, що більшість міграційних процесів у жіночій боротьбі відбувається на ранніх етапах спортивної кар'єри. Однією з причин

може бути те, що молоді спортсменки прагнуть кращих умов для розвитку та тренувань, що часто спонукає їх переходити до країн з потужнішими спортивними системами. Натомість частка спортсменок, які змінили громадянство у віці 24–26 років, становить лише 9,1%. Аналогічний рівень міграції спостерігається і у вікових групах 27–29 років та 30 років і більше – по 9,1% відповідно.

Таким чином, аналіз вікового розподілу спортсменок жіночої боротьби, які змінили громадянство, демонструє, що найбільш активна фаза спортивної міграції припадає на вік до 24 років.

Аналізуючи дані, представлені на рисунку 3.3, можна простежити розподіл кількості борців греко-римського стилю залежно від віку, в якому вони змінили громадянство.

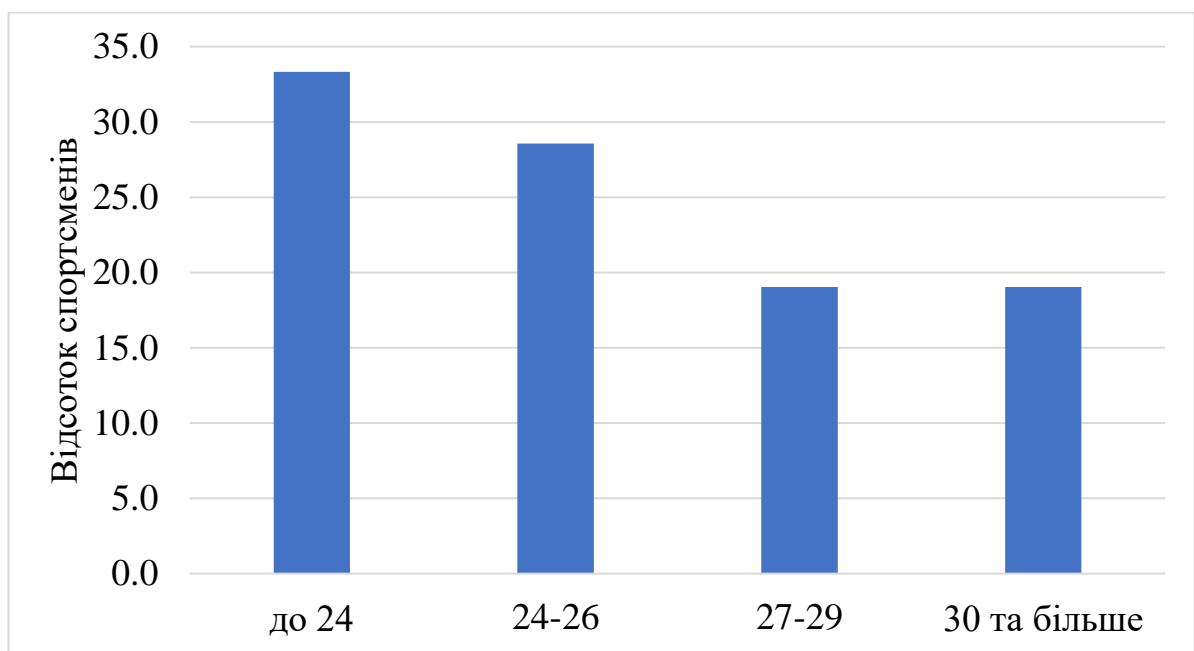

Рис. 3.3. Розподіл кількості борців греко-римського стилю в залежності віку зміни громадянства

Найбільша частка спортсменів, які змінили громадянство, припадає на вік до 24 років – 33,3%. Це свідчить про те, що молоді борці найчастіше обирають зміну національної приналежності на ранньому етапі кар'єри.

Основними причинами цього можуть бути бажання отримати кращі можливості для розвитку, потрапити до національної збірної з меншим рівнем конкуренції або переїхати до країни з потужнішою системою підготовки. Друга за чисельністю група – це борці віком 24–26 років, які становлять 28,6% від загальної кількості мігрантів у греко-римському стилі. Цей показник демонструє, що значна частка спортсменів приймає рішення про зміну громадянства вже після здобуття певного досвіду на дорослому рівні, але ще до піку своєї фізичної форми. Частка борців, які змінювали громадянство у віці 27–29 років, становить 19,0%, що свідчить про поступове зниження міграційної активності у старшому віці. Цікаво, що така сама частка борців (19,0%) змінили громадянство після 30 років. Це свідчить про те, що певна кількість атлетів ухвалює рішення про спортивну міграцію навіть на пізніх етапах кар'єри. Вірогідно, це пов'язано з тим, що у віці 30+ років спортсмени можуть отримувати вигідні пропозиції від інших країн, особливо якщо їхній досвід та досягнення можуть підсилити нову національну команду. Таким чином, аналіз вікового розподілу борців греко-римського стилю, які змінили громадянство, показує, що найбільша частка міграцій відбувається у молодому віці до 24 років, що є спільною тенденцією для всіх стилів боротьби. Водночас, на відміну від жіночої боротьби, де після 24 років частка мігрантів різко знижується, у греко-римському стилі відносно високий рівень змін громадянства зберігається до 26 років і навіть після 30 років. Це може свідчити про більшу варіативність кар'єрних шляхів борців цього стилю та більшу гнучкість у питанні спортивної міграції.

Аналізуючи дані, представлені на рисунку 3.4, можна простежити розподіл кількості борців вільного стилю залежно від віку, в якому вони змінили громадянство.

На відміну від жіночої та греко-римської боротьби, де найбільша частка мігрантів припадала на наймолодшу вікову категорію (до 24 років), у вільній боротьбі спостерігається більш рівномірний розподіл із помітним піком у віці 27–29 років (29,7%). Це свідчить про те, що значна частина спортсменів

приймає рішення про зміну громадянства вже на піку своєї спортивної форми, що може бути пов'язано з прагненням отримати можливість виступати за іншу збірну після досягнення високих результатів або внаслідок сильної конкуренції в рідній країні.

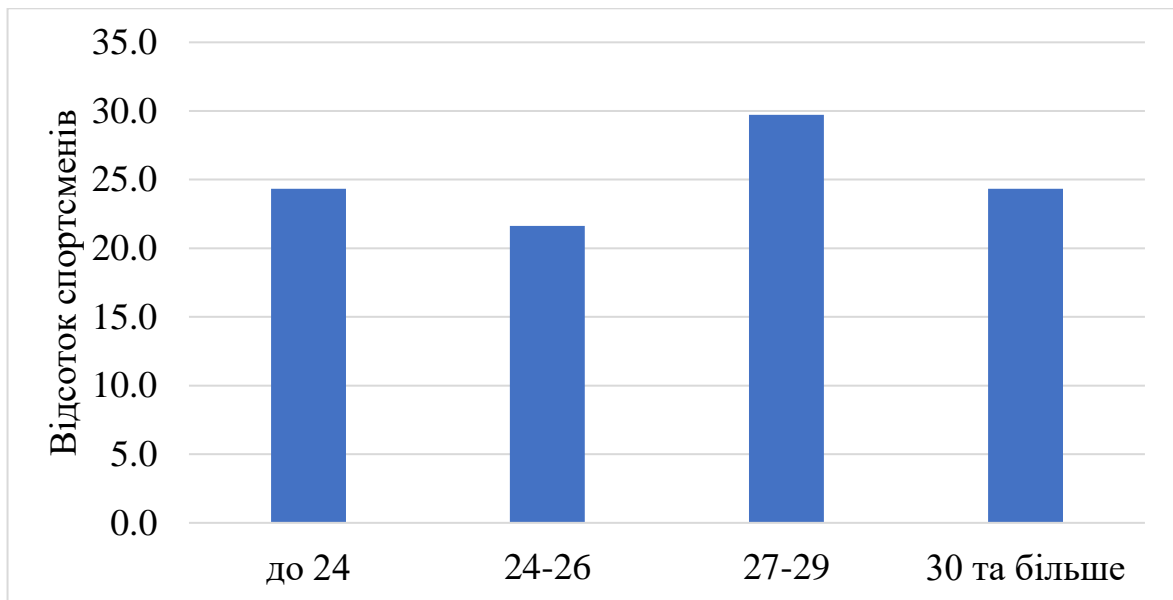

Рис. 3.4. Розподіл кількості борців вільного стилю в залежності віку зміни громадянства

Частка борців, які змінили громадянство у віці до 24 років, становить 24,3%. Це вказує на те, що, хоча міграція в молодому віці залишається поширеною, вона не є домінуючою тенденцією у вільній боротьбі. Близькими за показниками є також вікові групи 24–26 років (21,6%) та 30 років і більше (24,3%). Це свідчить про те, що у вільній боротьбі зміна громадянства може відбуватися на будь-якому етапі кар'єри, причому навіть після 30 років ця практика залишається досить поширеною. Це відрізняє вільну боротьбу від греко-римської та жіночої боротьби, де міграційні процеси у зрілому віці менш активні. Таким чином, аналіз вікового розподілу борців вільного стилю, які змінили громадянство, показує, що у цьому стилі міграція є рівномірно розподіленою між віковими групами, без явного домінування молодого віку. На відміну від інших стилів боротьби, де зміна громадянства найчастіше

відбувається до 24 років, у вільній боротьбі цей процес продовжується навіть після 30 років із високою частотою.

Рисунок 3.5 ілюструє загальний розподіл кількості борців усіх стилів боротьби залежно від віку, в якому вони змінили спортивне громадянство.

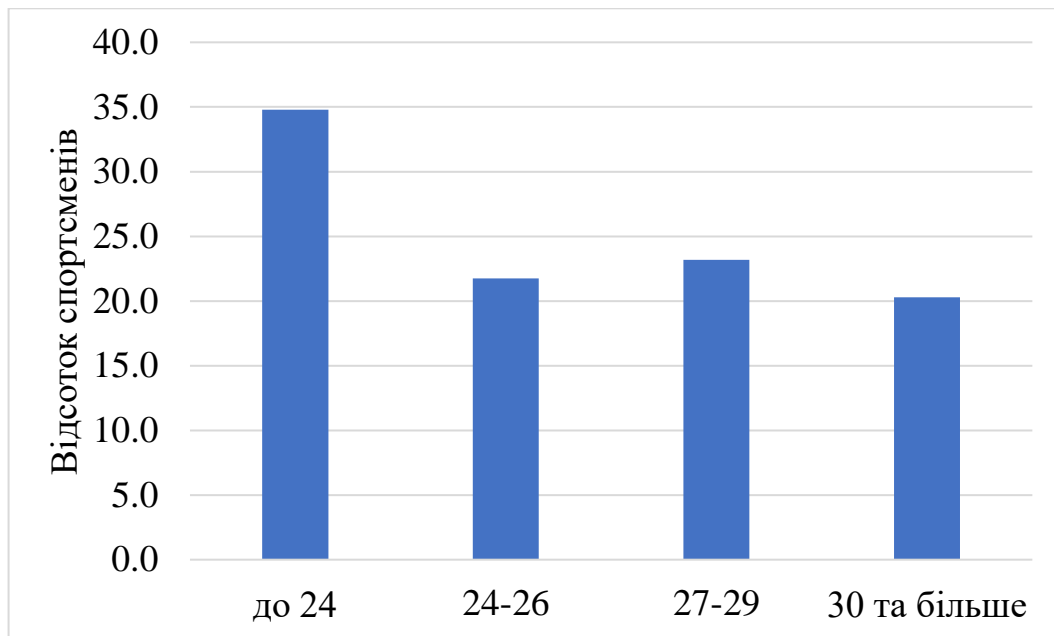

Рис. 3.5. Розподіл кількості борців всіх стилів в залежності віку зміни громадянства

Найбільша частка борців-мігрантів припадає на вікову категорію до 24 років (34,8%). Це свідчить про те, що значна частина спортсменів змінює громадянство ще до досягнення піку своєї кар'єри. Така тенденція може пояснюватися тим, що в молодшому віці борці стикаються з жорсткою конкуренцією за місце у національній команді, що змушує їх шукати альтернативні можливості для міжнародної кар'єри.

У віковій групі 27–29 років частка спортсменів, які змінили громадянство, становить 23,2%. При цьому дещо менша частка спортсменів ухвалює таке рішення у віці 30 років і більше (20,3%). Це може бути пов'язано з тим, що у більшості випадків борці після 30 років або вже знаходяться на завершальній стадії кар'єри, або залишаються в межах національної федерації, з якою працювали більшу частину свого спортивного шляху. Примітним є

низький відсоток спортсменів, які змінюють громадянство у віці 24–26 років (21,7%). Враховуючи, що наукові дослідження визначають вік піку спортивної продуктивності для борців у межах 24–26 років, можна зробити висновок, що в цей період кар'єри зміна громадянства трапляється значно рідше. Вірогідно, це пов'язано з тим, що у цей час спортсмени або вже закріпилися у своїй національній збірній, або ще не потребують зміни спортивної належності, оскільки активно беруть участь у міжнародних змаганнях.

Загалом аналіз вікового розподілу борців, які змінили громадянство, показує, що найбільш вразливими до міграції є спортсмени на ранньому етапі кар'єри, а також ті, хто не досягнув значних успіхів у піковому віці (24–26 років). У віці 27–29 років та після 30 років кількість мігрантів дещо знижується, що може свідчити про обмежені можливості адаптації до нової збірної на цьому етапі кар'єри. Ці результати узгоджуються з дослідженнями, які вказують на те, що більшість чемпіонів світу та олімпійських чемпіонів з боротьби досягають найкращих результатів саме у віці 25–26 років, що підтверджується численними науковими роботами (Біак, Hrvoje & Sprem, 2014; Karninčić, Baić & Sprem, 2017; Латишев та ін., 2020). Отже, борці, які не змогли закріпитися у своїй збірній або шукають кращих умов для виступів, частіше змінюють громадянство до 24 років або після 27 років, коли їхні шанси реалізувати себе в іншій країні все ще залишаються високими.

3.2. Аналіз виступів спортсменів-мігрантів на ранніх етапах підготовки

Аналіз спортивних досягнень у кадетському та юніорському віці відіграє ключову роль у прогнозуванні майбутнього успіху спортсменів на дорослому рівні. Перспективний аналіз дозволяє виявити найбільш талановитих молодих борців та оцінити значущість їхніх ранніх спортивних результатів для подальшої кар'єри (Brouwers, 2012; Брюс, 2013). Водночас ретроспективний аналіз спортивного шляху допомагає встановити

взаємозв'язки між досягненнями на різних етапах кар'єри, зокрема визначити, наскільки високі результати у молодшому віці є передумовою успіху у дорослому спорті (Латишев, 2016; Лі, 2018).

Дослідження свідчать, що перемоги серед юніорів є значущим показником майбутнього успіху, адже понад половина спортсменів, які досягали високих результатів на цьому рівні, продовжували кар'єру та виборювали право участі у міжнародних змаганнях серед дорослих. Досягнення серед кадетів мають меншу прогностичну цінність, однак приблизно третина таких спортсменів також продовжує виступати на міжнародній арені. Це підкреслює важливість системного аналізу виступів борців у молодшому віці, оскільки він дозволяє не лише виявити перспективних атлетів, а й вдосконалити стратегії їхньої спортивної підготовки.

Таблиця 3.2 відображає кількість спортсменів-мігрантів, які брали участь у змаганнях серед кадетів, а також тих, хто став призером, у залежності від стилю боротьби.

Таблиця 3.2

Кількість спортсменів мігрантів, які приймали участь та стали були призерами на змагання серед кадетів в залежності від стиля боротьби

Стиль боротьби	Учасники	Призери
Жіноча боротьба	11 (91,7 %)	5 (41,7%)
Греко-римська боротьба	18 (60,6 %)	9 (30,0 %)
Вільна боротьба	14 (29,8 %)	10 (21,3 %)

Як свідчать дані таблиці, найвищий відсоток учасників-мігрантів спостерігається у жіночій боротьбі – 91,7 %, з яких 41,7 % здобули медалі. У греко-римській боротьбі цей показник становить 60,6 % серед учасників і 30,0 % серед призерів. Найменший відсоток представлений у вільній боротьбі: 29,8 % спортсменів-мігрантів брали участь у змаганнях, а 21,3 % стали

призерами. Порівнюючи результати між стилями боротьби, можна відзначити, що у жіночій боротьбі мігранти мають найвищий рівень представленості, що може свідчити про більшу мобільність або сприятливі умови для зміни громадянства. Водночас, у греко-римській та вільній боротьбі частка мігрантів-учасників і призерів є нижчою, особливо у вільній боротьбі, де лише п'ята частина мігрантів досягає п'єдесталу. Загалом аналіз цих даних свідчить, що участь спортсменів-мігрантів у змаганнях серед кадетів є значною, проте їхня ефективність у здобутті призових місць залежить від стилю боротьби.

Рис. 3.6 ілюструє відсоток борців-мігрантів, які брали участь у міжнародних змаганнях серед кадетів, а також тих, хто здобув призові місця.

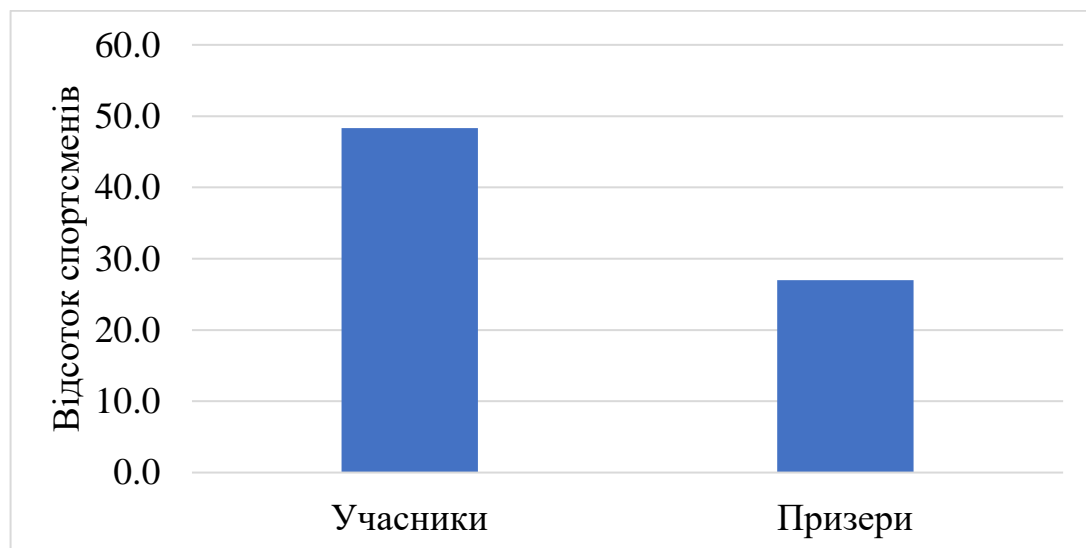

Рис. 3.6. Відсоток борців, які приймали участь та посіли призові місця на міжнародних змаганнях серед кадетів

Як видно з графіка, 48,3 % мігрантів-спортсменів мали досвід участі у цих змаганнях, проте лише 27,0 % з них досягли призових місць. Це свідчить про те, що майже половина борців, які згодом змінювали громадянство, мали міжнародний досвід ще у кадетському віці. Порівнюючи ці два показники, можна зазначити, що хоча кількість учасників серед мігрантів є досить високою, частка тих, хто досягає успіху, суттєво зменшується. Це може

свідчити про те, що не всі спортсмени, які мають досвід міжнародних виступів у молодшому віці, згодом стають лідерами на дорослому рівні.

Таблиця 3.3 відображає кількість спортсменів-мігрантів, які брали участь у міжнародних змаганнях серед юніорів, а також частку тих, хто досяг призових місць, залежно від стилю боротьби.

Таблиця 3.3

Кількість спортсменів мігрантів, які приймали участь та стали були призерами на змагання серед юніорів в залежності від стиля боротьби

Стиль боротьби	Учасники	Призери
Жіноча боротьба	12 (100,0 %)	9 (75,0 %)
Греко-римська боротьба	26 (86,7 %)	17 (56,7 %)
Вільна боротьба	31 (66,0 %)	12 (25,5 %)

Як показують дані, всі спортсменки жіночої боротьби (100,0 %) мали досвід змагань на юніорському рівні, з яких 75,0 % здобули медалі. У греко-римській боротьбі 86,7 % борців-мігрантів виступали на юніорських турнірах, а 56,7 % з них потрапили до числа призерів. У вільній боротьбі цей показник є найнижчим: 66,0 % спортсменів мали досвід виступів на юніорських змаганнях, і лише 25,5 % з них досягли призових місць. Порівняльний аналіз свідчить, що мігранти-жінки демонструють найвищий рівень результативності в юніорському віці, що може пояснюватися меншою конкуренцією або кращими умовами підготовки у нових спортивних середовищах. У греко-римській боротьбі також спостерігається значний рівень успішності, тоді як у вільній боротьбі, хоча участь у змаганнях є найвищою (31 спортсмен), частка призерів значно менша. Це може вказувати на більшу конкуренцію або складнощі адаптації спортсменів у нових командах та системах підготовки.

Загальний висновок із наведених даних підтверджує, що міжнародний досвід на юніорському рівні є важливим етапом у кар'єрі спортсменів-мігрантів. Високий відсоток учасників і призерів серед юніорів підтверджує,

що багато борців, які змінюють громадянство, вже мають значні досягнення ще до переходу в дорослий спорт. Водночас стиль боротьби відіграє значну роль у шансах на успіх, що вимагає подальшого аналізу причин таких відмінностей.

Рисунок 3.7 ілюструє відсотковий розподіл спортсменів-мігрантів, які брали участь у міжнародних змаганнях серед юніорів, а також частку тих, хто здобув призові місця.

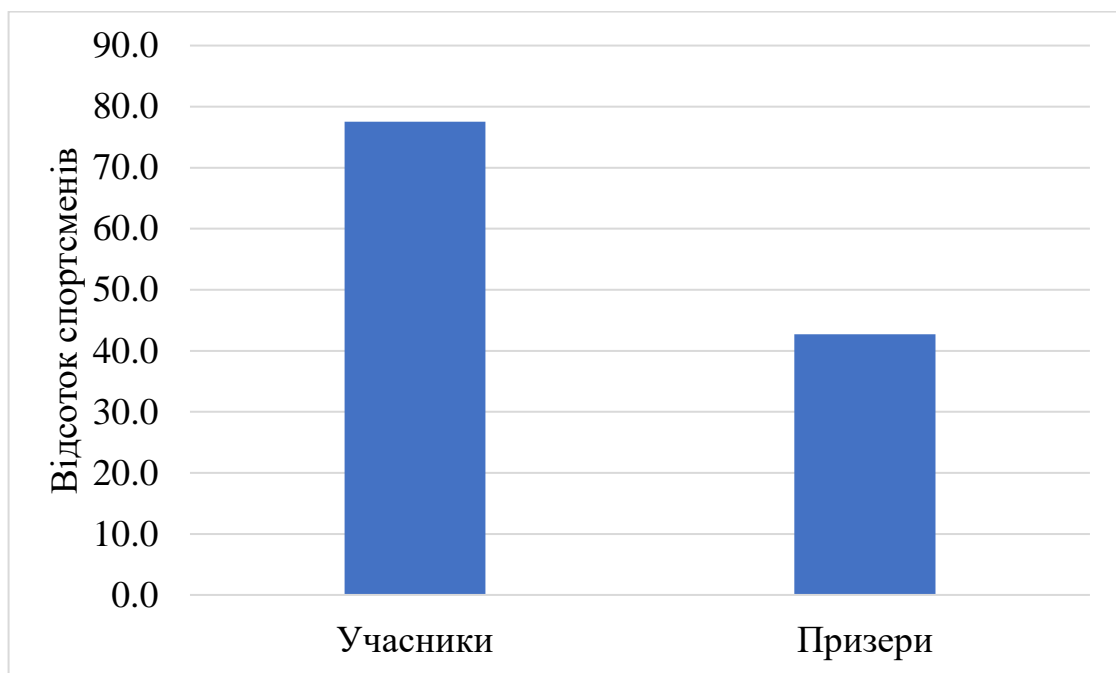

Рис. 3.7. Відсоток борців, які приймали участь та посіли призові місця на міжнародних змаганнях серед юніорів

Як видно з даних, 77,5 % борців-мігрантів мали досвід виступів на юніорському рівні, а 42,7 % із них досягли призових результатів. Це свідчить про високий рівень їхньої підготовки ще до переходу у дорослий спорт. Порівняльний аналіз показує, що відсоток спортсменів, які брали участь у юніорських змаганнях, значно вищий порівняно з кадетськими турнірами (48,3 %). Також помітне зростання частки призерів серед юніорів (42,7 % проти 27,0 % серед кадетів). Це може свідчити про відбір найперспективніших борців, які змогли розвинути свої навички після кадетського віку та

закріпитися серед лідерів на міжнародній арені. Загалом, отримані результати підтверджують важливість юніорського етапу у формуванні майбутніх успішних спортсменів. Висока частка учасників і призерів свідчить про те, що значна частина борців-мігрантів уже мала конкурентний досвід до зміни громадянства. Це підкреслює важливість системного розвитку спортсменів у ранньому віці для їх подальших успіхів на міжнародному рівні.

3.3. Вплив зміни громадянства на результативність борців

Цей розділ присвячений порівняльному аналізу виступів борців до і після зміни громадянства з метою визначення впливу цієї події на їх подальшу кар'єру. Зміна громадянства може значно вплинути на спортивні досягнення спортсменів, однак для точного аналізу необхідно враховувати кілька факторів, зокрема вік, у якому відбулася зміна, а також спортивну середу та рівень конкуренції в новій країні. Для більш загального висвітлення цієї теми були проаналізовані середні значення кількості досягнень до і після міграції, що дає можливість оцінити загальний ефект цієї зміни на кар'єру борців.

У цьому розділі розглядатиметься порівняння виступів спортсменів на міжнародних змаганнях серед дорослих до і після зміни громадянства. Для аналізу будуть враховуватися такі показники, як кількість участей у чемпіонатах світу та континентальних чемпіонатах, а також кількість призових місць, досягнутих на цих змаганнях. Порівняння цих показників дозволить з'ясувати, чи зміна громадянства справді має значний вплив на спортивну кар'єру борців і наскільки цей вплив варіюється в залежності від стилю боротьби та інших факторів.

На основі даних таблиці 3.4 можна зробити кілька важливих висновків щодо впливу зміни громадянства на кар'єру борців.

Порівняння середньої кількості участі та успіху до і після міграції показує, що зміна громадянства значно підвищує кількість разів прийняття участі спортсменів у міжнародних змаганнях. Найбільший приріст

зафіксовано у жінок-бійців, де середня кількість участі до міграції становила 4,0, а після – 18,5, що свідчить про значний розвиток кар'єри спортсменок після зміни громадянства. Для греко-римської боротьби кількість участей збільшилась з 3,5 до 16,0, а для вільної боротьби – з 1,5 до 13,8, що також вказує вищу реалізацію свого потенціалу після міграції.

Таблиця 3.4

Середня кількість разів участі та успіху до та після міграції борців стилю на міжнародних змагання серед дорослих в залежності від стилю боротьби

Стиль боротьби	До		Після	
	Учасники	Призери	Учасники	Призери
Жіноча боротьба	4,0	0,7	18,5	9,6
Греко-римська боротьба	3,5	1,5	16,0	6,1
Вільна боротьба	1,5	0,7	13,8	4,9

Що стосується кількості призових місць, то зміна громадянства теж мала позитивний ефект, хоча в окремих випадках цей ефект був менш виражений. У жіночій боротьбі середня кількість призових місць зросла з 0,7 до 9,6, що є значним покращенням. У греко-римській боротьбі кількість призерів збільшилась з 1,5 до 6,1, а у вільній боротьбі з 0,7 до 4,9. Отже, зміна громадянства позитивно впливає на кількість як участей, так і досягнутих успіхів на міжнародних змаганнях, що свідчить про наявність значного потенціалу для розвитку кар'єри спортсменів після міграції.

На рис. 3.8 представлено здобутки борців на міжнародних змагання серед дорослих до та після міграції. Представлено середня кількість разів коли приймали участь та ставали призерами.

На основі даних, представлених на рисунку, можна побачити значні зміни у кількості участей та призових місць борців всіх стилів на міжнародних змаганнях до та після зміни громадянства. Середня кількість участей до міграції становила 2,5, тоді як після зміни громадянства цей показник зріс до 15,2. Це свідчить про те, що зміна громадянства дозволяє спортсменам значно

збільшити свою активність на міжнародній арені, що є важливим індикатором їхнього професійного зростання.

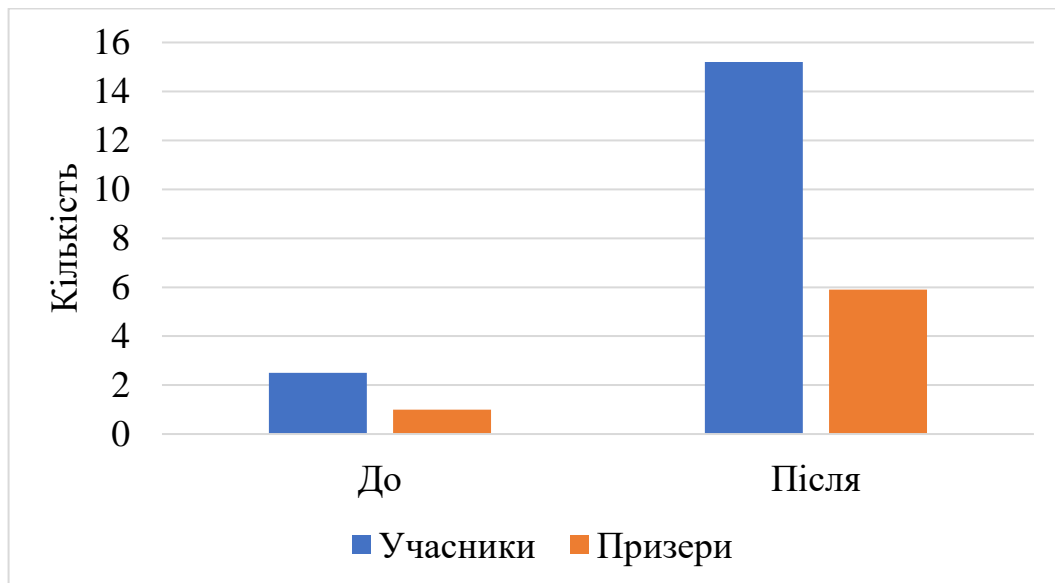

Рис. 3.8. Середня кількість разів участі та успіху до та після міграції борців всіх стилів на міжнародних змагання серед дорослих

Що стосується призових місць, то до міграції середня кількість призерів становила лише 1, в той час як після зміни громадянства цей показник збільшився до 5,9. Це підтверджує, що після зміни громадянства борці не лише частіше беруть участь у змаганнях, але й досягають значно кращих результатів. Зазначений приріст у кількості участей та призових місць підкреслює позитивний вплив зміни громадянства на спортивну кар'єру, а також вказує на великі можливості для подальшого розвитку спортсменів на міжнародній арені.

Висновки до розділу 3

1. У результаті проведеного аналізу спортивної міграції у боротьбі можна зробити кілька важливих висновків. Перш за все, спостерігається явна різниця у рівні міграції серед спортсменів залежно від стилю боротьби.

Найвищий рівень міграції характерний для вільної боротьби, де кількість спортсменів-мігрантів зростала з року в рік, досягнувши 18,8% на Олімпійських іграх 2024 року. Водночас, в греко-римській боротьбі цей показник є більш стабільним, але також демонструє тенденцію до незначного зростання. Найнижчий рівень міграції спостерігається у жіночій боротьбі, де, незважаючи на коливання протягом 2021–2024 років, показник не перевищує 3,9% на Чемпіонаті світу 2024 року та 2,1% на Олімпійських іграх. З вікової точки зору, більшість спортсменів-мігрантів у всіх стилях боротьби змінюють громадянство на ранніх етапах своєї кар'єри, зазвичай до 24 років. У жіночій боротьбі цей показник становить 72,7%, у греко-римській – 33,3%, а у вільній боротьбі має рівномірний розподіл з пік на віці 27–29 років (29,7%). Це свідчить про те, що для більшості борців головним мотивом є прагнення до кращих умов тренувань та можливості для розвитку на міжнародній арені, а також про те, що вільна боротьба є найбільш відкритою для спортсменів, які шукають нові можливості для кар'єрного росту.

2. На основі проведеного аналізу виступів спортсменів у кадетському та юніорському віці можна зробити кілька важливих висновків. Серед спортсменів-мігрантів найбільший відсоток учасників спостерігається у жіночій боротьбі (91,7 %), що свідчить про вищу мобільність або сприятливі умови для зміни громадянства. У той час, як у греко-римській боротьбі цей показник становить 60,6 %, а у вільній боротьбі – лише 29,8 %. Щодо призових місць, то найбільший відсоток призерів досягли борці жіночої боротьби (41,7 %), а найменший – борці вільного стилю (21,3 %). Аналіз результатів серед юніорів, навпаки, демонструє високу успішність спортсменів-мігрантів на міжнародних змаганнях. Як показано в таблиці 3.3, 100 % жінок у жіночій боротьбі брали участь у юніорських змаганнях, з яких 75,0 % стали призерами. У греко-римській боротьбі 86,7 % спортсменів-мігрантів мали досвід виступів, з яких 56,7 % здобули медалі, а у вільній боротьбі цей показник значно нижчий: 66,0 % учасників, з яких лише 25,5 % досягли призових місць. Згідно з графіком 3.7, 77,5 % борців-мігрантів мали досвід виступів на юніорському

рівні, а 42,7 % досягли призових місць. Це свідчить про високий рівень підготовки спортсменів перед переходом у дорослий спорт і підкреслює важливість юніорського етапу у розвитку борців. Водночас, результати аналізу вказують на різну ефективність в залежності від стилю боротьби, що вимагає подальшого вивчення факторів, що впливають на ці відмінності.

3. Порівняльний аналіз виступів борців до та після зміни громадянства показав значний позитивний вплив цієї зміни на їхню спортивну кар'єру. Зміна громадянства суттєво збільшує кількість участей спортсменів у міжнародних змаганнях. Для всіх стилів боротьби зафіксовано значне підвищення середньої кількості участей, зокрема у жіночій боротьбі середня кількість участей зросла з 4,0 до 18,5, що є найбільшим приростом серед усіх стилів. Це підтверджує, що зміна громадянства значно збільшує можливості для спортсменів виступати на міжнародній арені, що дає їм шанс реалізувати свій потенціал. Щодо кількості призових місць, то зміна громадянства також позитивно вплинула на досягнення борців. У жіночій боротьбі середня кількість призових місць зросла з 0,7 до 9,6, що є значним поліпшенням. У греко-римській боротьбі цей показник збільшився з 1,5 до 6,1, а у вільній боротьбі – з 0,7 до 4,9. Ці дані підтверджують, що зміна громадянства не лише підвищує частоту участі спортсменів у міжнародних змаганнях, але й дозволяє досягати високих результатів, що відображає зростання їхніх професійних досягнень після міграції.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз сучасних тенденцій спортивної міграції борців свідчить про важливу роль цього явища в розвитку боротьби на міжнародній арені. Міграція спортсменів дозволяє їм отримувати кращі умови для тренувань, фінансову підтримку та можливість реалізувати свій спортивний потенціал. Для молодих борців це є шансом для швидшого розвитку, а для старших — можливістю продовжити кар'єру на високому рівні. Спортивна міграція також позитивно впливає на розвиток олімпійських видів боротьби в країнах-реципієнтах, сприяючи підвищенню рівня змагань та міжнародної конкуренції. Враховуючи ці фактори, можна зробити висновок, що спортивна міграція є важливим інструментом для розвитку боротьби, що стимулює не тільки індивідуальний прогрес спортсменів, а й зміну спортивних стратегій на глобальному рівні.

2. Аналіз спортивної міграції у боротьбі виявив помітні відмінності в рівні міграції залежно від стилю боротьби. Найвищий рівень міграції спостерігається у вільній боротьбі, де кількість мігрантів зростала до 18,8% на Олімпійських іграх 2024 року. У греко-римській боротьбі рівень міграції залишається стабільним, але з тенденцією до зростання. Найменша міграція характерна для жіночої боротьби, де на Чемпіонаті світу 2024 року цей показник не перевищує 3,9%. Більшість спортсменів змінюють громадянство на ранніх етапах кар'єри, зазвичай до 24 років. У жіночій боротьбі цей показник становить 72,7%, у греко-римській – 33,3%, а у вільній боротьбі він розподіляється рівномірно з піком на віці 27–29 років (29,7%). Це свідчить про те, що більшість спортсменів шукають кращі умови для тренувань та міжнародного розвитку, зокрема у вільній боротьбі, де більше можливостей для кар'єрного росту.

3. Аналіз виступів спортсменів-мігрантів у кадетському та юніорському віці показав, що найбільший відсоток учасників спостерігається у жіночій боротьбі (91,7 %), а найменший – у вільній (29,8 %). Серед призерів

найбільший відсоток припадає на жіночу боротьбу (41,7 %), а найменший – на вільну боротьбу (21,3 %). У юніорському віці 100 % спортсменок у жіночій боротьбі стали призерами, а у греко-римській боротьбі цей показник склав 56,7 %. Вільна боротьба продемонструвала найнижчі результати: лише 25,5 % спортсменів-мігрантів здобули медалі. Згідно з аналізом, 77,5 % борців-мігрантів мали досвід виступів на юніорському рівні, а 42,7 % з них досягли призових місць, що підтверджує важливість цього етапу в їхньому розвитку.

Порівняння результатів до та після зміни громадянства показало значний позитивний вплив на спортивну кар'єру борців. Усі стилі боротьби демонструють підвищення кількості участей, зокрема у жіночій боротьбі середня кількість участей зросла з 4,0 до 18,5, що є найбільшим приростом. Кількість призових місць також збільшилася: у жіночій боротьбі середній показник зріс з 0,7 до 9,6, у греко-римській – з 1,5 до 6,1, а у вільній – з 0,7 до 4,9. Ці результати підтверджують, що зміна громадянства не тільки відкриває більше можливостей для участі в міжнародних змаганнях, але й сприяє досягненню високих результатів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдуллаєв А.К., Ребар І.В., Нестеров О.С. Особливості планування навчально-тренувального процесу в жіночій секції вільної боротьби закладу вищої освіти. Фізична культура в університетській освіті: світова практика та сучасні тренди. 2023. С. 206.
2. Амоша О., Новікова О. Проблеми та шляхи забезпечення соціальної орієнтації економіки України. Журнал європейської економіки. 2018. Т. 4, № 2. С. 173–184.
3. Бережна А.В., Коробейнікова Л.Г. Факторна структура психологічної готовності борців та борчинь високої кваліфікації. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2024. Вип. 11. С. 11–15.
4. Білогур В. Становлення і розвиток філософії спорту як продукту сучасної цивілізації. Humanitarian paradigm. 2019. Т. 2, № 1. С. 39–53.
5. Володченко О. Аналіз змагальної діяльності висококваліфікованих борців на чемпіонаті Європи 2023 р. Єдиноборства. 2023. № 2(29). С. 13–27.
6. Воронкова В.Г. Філософія розвитку сучасного суспільства: теоретико-методологічний контекст: монографія. Запоріжжя: РВВ ЗДІА, 2012. 262 с.
7. Воронова В.І. Психологія спорту: навч. посіб. Київ: Олімпійська література, 2007. 298 с.
8. Воропай С.М. Глобалізаційні тенденції розвитку сучасного спорту: позитивні та негативні наслідки. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2023. Вип. 3К(162). С. 94–99.
9. Гуменюк Ю.П. Міжнародний ринок унікальної робочої сили: перспективи мігрантів. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2010. № 691. С. 321–327.
10. Дорошенко Е.Ю., Соболев Е.О. Фактори міграції в контексті впливу на результативність змагальної діяльності кваліфікованих футболістів.

Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури. 2018. Вип. 9. С. 51–54.

11. Задорожна О.Р. Тактика участі провідних спортсменок світу у системі змагань з жіночої боротьби упродовж олімпійського циклу 2013–2016 рр. Єдиноборства. 2021. № 2. С. 47–61.

12. Імас Є., Мічуда Ю. Тенденції розвитку сфери фізичної культури та спорту в умовах сучасного ринку. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2015. № 2. С. 142–149.

13. Квасниця О., Петрова Н., Корольов Б., Ляшенко О., Вербицький С. Популярність єдиноборств в Україні. Єдиноборства. 2023. № 2(29). С. 28–38.

14. Коробейников Г.В., Радченко Ю.А. Сучасна змагальна діяльність у греко-римській боротьбі (на основі виступу збірної команди України на чемпіонаті Європи 2008). Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2009. № 2. С. 56–58.

15. Коробейников Г., Вольський Д., Костюченко В., Сяньцянь С. Зміни самомотивації українських кікбоксерів 13–15 років в умовах пандемії коронавірусу та воєнного стану. Єдиноборства. 2023. № 4(30). С. 39–48.

16. Коробейников Г., Тропін Ю., Докманац М., Керімов Ф., Байч М. Аналіз змагальної діяльності борців-медалістів на Олімпійських іграх 2024 року. Єдиноборства. 2025. № 2(36). С. 33–40.

17. Коробейников Г., Воронцов А., Костюченко В., Григоренко О. Аналіз змагальної діяльності збірної команди України з греко-римської боротьби на чемпіонатах Європи 2019–2020 років. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2020. № 4. С. 27–33.

18. Костюкевич В.М., Шинкарук О.А., Воронова В.І., Борисова О.В. Основи науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Фізична культура і спорт». Київ: Олімпійська література, 2019. 528 с.

19. Костюкевич В.М. Теорія і методика тренування спортсменів високої кваліфікації. Вінниця: ВДПУ, 2007. 274 с.

20. Латишев М., Бойченко Н., Шандригось В., Тропін Ю., Старіков В., Григорович О. Вплив міграції на досягнення борців. Спортивна наука та здоров'я людини. 2022. Т. 11, № 1(7).
21. Латишев М., Штанагей Д., Коротя В., Совгіря Т. Особистість тренера у єдиноборствах: сучасний стан. Єдиноборства. 2024. № 3(33). С. 30–39.
22. Латишев М., Квасниця О., Спесивих О., Квасниця І. Прогнозування: методи, критерії та спортивний результат. Спортивний вісник Придніпров'я. 2019. № 1. С. 39–47.
23. Латишев М.В., Полянничко О.М., Єретик А.А., Лахтадир О.В., Коротя В. Міграція в спортивній боротьбі: аналіз виступів на Олімпійських іграх 2024 в Парижі. Єдиноборства. 2024. № 4(34). С. 21–27.
24. Пилипенко Є. Особливості змагальної діяльності на континентальних чемпіонатах 2023 року з греко-римської боротьби. Єдиноборства. 2024. № 3(33). С. 49–58.
25. Приходько В., Томенко О., Матросов С., Чернігівська С. Стратегічні проблеми державного управління розвитком сфери спорту в Україні. Спортивна наука та здоров'я людини. 2021. Т. 1, № 5. С. 73–83. DOI: 10.28925/2664-2069.2021.16.
26. Сушко Р., Дорошенко Е. Глобалізація в сучасному світі та її вплив на спорт вищих досягнень. Спортивний вісник Придніпров'я. 2016. № 2. С. 140–145.
27. Сушко Р., Мельник Д. Міграція у системі підготовки футболістів високої кваліфікації (на матеріалі чемпіонатів України). Науковий часопис. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2019. Т. 10(118). С. 135–141.
28. Сушко Р. Міграція в системі підготовки баскетболістів вищої кваліфікації (на матеріалах турнірів Ігор Олімпіад 1988–2016 рр.). Наука в олімпійському спорті. 2017. № 2. С. 11–16.

29. Сушко Р.О., Дорошенко Е.Ю. Технологія підготовки збірних команд у спортивних іграх з урахуванням чинників міграції. Спортивний вісник Придніпров'я. 2019. № 3. С. 68–77.

30. Сушко Р.О. Розвиток спортивних ігор в умовах глобалізації (на матеріалі баскетболу): монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 360 с.

31. Тропін Ю., Романенко В., Мирошниченко Є., Джерелій В., Володченко О. Особливості фізичної підготовки в різних видах єдиноборств (систематичний огляд). Єдиноборства. 2023. № 3(29). С. 98–117.

32. Чоботько М., Чоботько І. Віковий аналіз дзюдоїсток-учасниць Олімпійських ігор Токіо-2020. Єдиноборства. 2022. № 4(26). С. 88–98.

33. Шандригось В.І., Блажейко А.І., Латишев М.В. Стан і перспективи розвитку вільної боротьби в Україні. Єдиноборства. 2022. № 2(24). С. 96–116. DOI: 10.15391/ed.2022-2.09.

34. Шандригось В.І. Системно-історичний аналіз досягнень країн-учасниць у змаганнях з вільної боротьби на Олімпійських іграх (1904–2016 рр.). Єдиноборства. 2018. № 1(7). С. 89–97.

35. Шинкарук О. Пошук та розвиток спортивного таланту: ретроспективний та сучасний аналіз. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2020. № 2. С. 47–58.

36. Шинкарук О.А. Відбір і орієнтація спортсменів у системі багаторічної підготовки: колективна монографія. Вінниця: ТОВ «Планер», 2018. С. 156–189.

37. Шинкарук О.А. Теорія і методика підготовки спортсменів: управління, контроль, відбір, моделювання та прогнозування в олімпійському спорті. Київ: НВП «Поліграфсервіс», 2013. 136 с.

38. Agergaard S., Darby P., Falcous M., Klein A. Sport and migration in the age of superdiversity. *International Review for the Sociology of Sport*. 2023. Vol. 58(4). P. 611–624.

39. Beam W., Adams G. *Exercise Physiology Laboratory Manual*. New York: McGraw–Hill, 2010. 320 p.
40. Besnier N., Calabrò D.G., Guinness D. Sport, migration, and gender in the neoliberal age. In: *Sport, migration, and gender in the neoliberal age*. London: Routledge, 2020. P. 3–21.
41. Bompa T.O. *Periodization Training: Theory and Methodology*. 5th ed. Champaign: Human Kinetics, 2009. 342 p.
42. Carter, T. F. (2013). Re-placing sport migrants: Moving beyond the institutional structures informing international sport migration. *International Review for the Sociology of Sport*, 48(1), 66–82.
43. Gulbin, J., Weissensteiner, J., Oldenzel, K., & Gagné, F. (2013). Patterns of performance development in elite athletes. *European Journal of Sport Science*, 13(6), 605–614.
44. Johnston, K., Wattie, N., Schorer, J., & Baker, J. (2018). Talent Identification in Sport: A Systematic Review. *Sports Medicine*, 48(1), 97–109. <https://doi.org/10.1007/s40279-017-0803-2>
45. Lee, S. (2010). Global outsourcing: A different approach to an understanding of sport labour migration. *Global Business Review*, 11(2), 153–165.
46. Maguire, J., & Falcos, M. (2010). *Sport and Migration: Borders, Boundaries and Crossings*. Routledge. 336 p.
47. Orłowski, J., Wicker, P., & Breuer, C. (2016). Determinants of labour migration of elite sport coaches. *European Journal of Sport Science*, 16(6), 711–718.
48. Poli, R. (2013). Understanding globalization through football: The new international division of labour, migratory channels and transnational trade circuits. *Nauka v olimpiiskom sporte*, (4).
49. Rojo, J. R., Marques, R. F., & Starepravo, F. A. (2022). A systematic review of research on sport migration. *Migration and Diversity*, 1(1), 58–74.
50. Rojo, J. R., Simiyu, W. W., & Starepravo, F. A. (2020). Research on sports migration: An analysis of methodological procedures. *Journal of Physical Education and Sport*, 20(2), 546–553.

51. Spaaij, R., Broerse, J., Oxford, S., Luguetti, C., McLachlan, F., McDonald, B., Klepac, B., Lymbery, L., Bishara, J., & Pankowiak, A. (2019). Sport, refugees, and forced migration: A critical review of the literature. *Frontiers in Sports and Active Living*, 1, 47. <https://doi.org/10.3389/fspor.2019.00047>

52. United World Wrestling. (2024). *Official Website*. Retrieved December 2, 2024, from <https://unitedworldwrestling.org/>